

Socialin s pedagogikos ir psichologijos neakivaizdini studij
programa, V kursas

Vaida Gailiūnienė

**ASMENŲ, PRIKLAUSOMŲ NUO NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ,
SOCIALINĖS REABILITACIJOS SUBJEKTYVUS VERTINIMAS**

Bakalauro darbas

*Darbo vadovė –
lekt. Kristina Rūdytė*

Magistro darbo santrauka

Magistro darbo santrauka. Tyrimas asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , socialin s priklausom asmen perspektyvos. Suformuluotas tyrimo tikslas, kuriuo siekiama atskleisti asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , socialin s reabilitacijos vertinim i– pa i priklausom asmen perspektyvos.

Tyrimas atliktas panaudojus pusiau strukt ruoto interviu metod , jame dalyvavo 9 priklausomi nuo narkotini medžiag asmenys, baig socialin s reabilitacijos programas bendruomen se.

Interviu metodu buvo siekiama nustatyti asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , dalyvavimo socialin s reabilitacijos procese motyvus, atskleisti socialin s reabilitacijos proceso reik–m –iems asmenims socialin s atskirties maffinimo kontekste, bei problemas kylan ias socialin s reabilitacijos proceso metu ir po jo.

Tyrimo metu nustatyta, kad asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , dalyvavimo socialin s reabilitacijos procese motyvacija siejasi su noru atstatyti prarastus socialinius ry–ius su artimiausia aplinka, susirasti darb , siekti i–silavinimo. gyti profesiniai g dffiai, pasitik jimas, atsparumas stresin ms situacijoms palengvina reintegracijos proces , tai turi reik–m s socialin s atskirties maffinime. Kaip pagrindines problemas, kylan ias socialin s reabilitacijos proceso metu, informantai vardija individuali psichologo konsultacij tr kum , per siaur profesij pasirinkim tobulinant profesinius g dffius, kult rini rengini tr kum , individualios erdv stok . Po reabilitacijos proceso, gr fl visuomen , informantai nurodo problemas susijusias su sidarbinimu. sidarbinim apsunkino nepalankus darbdavi ir visuomen s poffi ris, patirties stoka.

Esminiai rindffiai : priklausomyb , socialin atskirtis, socialin reabilitacija.

Turinys	2
Ivadas	4
1 skyrius. Asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, socialinė rehabilitacija kaip prielaida socialinės atskirties mažinimui	6
1.1. Priklausomybės nuo narkotinių medžiagų apibrėžimas.....	6
1.2. Socialinė atskirtis asmenims, priklausomoms nuo narkotinių medžiagų, situacijoje.....	9
1.2.1. Socialinė atskirties apibrėžimas.....	9
1.2.2. Veiksniai, turintys tokios socialinei atskirties.....	10
1.3. Asmenims, priklausomoms nuo narkotinių medžiagų, socialinė rehabilitacija bendruomenėje: samprata, principai, metodai.....	13
1.3.1. Socialinė rehabilitacijos samprata.....	13
1.3.2. Socialinė rehabilitacijos principai.....	15
1.3.3. Socialinė rehabilitacijos metodai.....	17
2 skyrius. Asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, socialinės rehabilitacijos subjektyvus vertinimas	20
2.1. Tyrimo metodika.....	20
2.2. Tyrimo dalyviai.....	21
2.3. Socialinė rehabilitacija asmenims, priklausomoms nuo narkotinių medžiagų, subjektyvus vertinimas.....	21
2.4. Dalyvavimo rehabilitacijos procese motyvai.....	25
2.5. Rehabilitacijos proceso bendruomenėje vertinimas.....	31
Išvados	48
Rekomendacijos	49
Literatūra	50
Summary	54
Priedai	55

Ivadas

As. Pastaruoju metu Lietuvoje vis didesnis dėmesys skiriamas priklausomų asmenų socialiniam atskirties mažinimui. Sergančiųjų priklausomybės ligomis gydymas ir rehabilitacija suprantamas kaip kompleksinis procesas, apimantis sveikatos bei socialinias apsaugos priemones. Aktualizuojama, kad derinimas vairių gydymo priemonių, intervencijos ir paslaugų, atitinkančių kiekvieno sergančiojo priklausomybės ligomis problemas ir poreikius, yra pagrindinis kėms, sugrąžinant produktivų funkcionavimą –eimoje, profesiniame veikloje ir visuomenėje, garantas (Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ligomis, integracijos visuomenėje koncepcija, 2001; Bulotaitė, 2009). Tačiau priklausomų asmenų atžvilgiu dominuoja stigmatizuojantis, smerkiantis ir net kaltinantis visuomenės požiūris, o tai mažina galimybes vertinti juos kaip tam tikrą aplinkybių aukas, vertas dėmesio, rūpesčio ir pagalbos (Rukus, Mafleikienė, Balionas, Blinstrubas, 2005). To siekiant baigus gydymo kursą priklausomiems asmenims rekomenduojama vykdyti reabilitacijos bendruomenes, kuriose teikiamos paslaugos palengvina minėtų asmenų reintegraciją visuomenėje (Aplinkas, Gasiliauskas, Sruoga, Dragunevičius, Loakevičius, 2009).

Mokslininkai (Beresnevičienė (1995), Zaleckienė (1998), Aplinkas, Gasiliauskas, Sruoga, Dragunevičius, Loakevičius (2009), Mūlauskas (1999), Jucevičienė (2001)), nagrinėję priklausomybės ligomis sergančių asmenų socialinę reabilitaciją ir integraciją, kaip socialiniam atskirties mažinimo prielaidą, akcentuodami socialiai atskirtųjų traukimo bendruomenėse per veiklų galimybes. Mokslininkai akcentuoja, kad socialiai atskirtieji grupiai bei individai galinimo galimybes, bendruomenės aktyvinimo ir telkimo, mažinant socialinį atskirtumą, sėkmingumas labai priklauso nuo vairiapusių aplinkos veiksnių: ekonominių, kultūrinių, socialinių, psichologinių.

Nepaisant mokslininkų dėmesio, naujos socialinės reabilitacijos sampratos/sistemos išieka problemas, kurios nurodo gilesnės, subjektyvios analizės poreikį. 2010 m. atlikto tyrimo narkotikų kontrolės departamento duomenimis, aktualesios reabilitacijos programose dalyvaujantys asmenys problemos, kaip ir ankstesniais metais, išieka socialines, t. y. nedarbas, finansines problemas, gyvenamosios vietos neturėjimas.

Priklausomybės ligomis sergančių asmenų reabilitacijos sistema Lietuvoje labiau orientuota gydymui ir nepakankamai apima socialinę reintegracijos visuomenės aspektus (Rukus, 2007; Bulotaitė, 2009; Narkotikų kontrolės departamentas, 2010). Stokojama tyrimų, kurie leistų vertinti socialinę reabilitacijos programų efektyvumą mažinant asmenų priklausomumą nuo narkotinių medžiagų, socialinį atskirtumą. Atliktas tyrimas padėtų atskleisti asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų socialinę reabilitacijos proceso subjektyvų vertinimą, sėkmingumą ir nesėkmingumą, siekiant socialiniam atskirties mažinimo, lemiančius veiksnius, o tai leistų tobulinti reabilitacijos procesą, jo efektyvumą mažinant atskirtumą, nes minėtas procesas (jo

atskleidžiami iš pačių dalyvių - asmenų, priklausom nuo
jų vertinimų).

kaip socialinės rehabilitacijos procesą, mažinant socialinę
atskirtį, vertina asmenys, priklausomi nuo narkotinių medžiagų? Kokios priežastys paskatina
narkotinių medžiagų vartojimą? Kokie motyvai skatina priklausomus nuo narkotinių medžiagų
asmenis dalyvauti socialinės rehabilitacijos procese/programose? Su kokiomis problemomis
susiduria socialinės rehabilitacijos proceso metu ir jam pasibaigus?

Tyrimo objektas – subjektyvus asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, socialinės
rehabilitacijos vertinimas.

Tyrimo tikslas – atskleisti asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, socialinės
rehabilitacijos subjektyvius vertinimus.

Uždaviniai:

1. Remiantis mokslinės literatūros duomenimis atskleisti priklausomybės nuo narkotinių
medžiagų apibrėžimą; apibūdinti socialinę atskirtį, asmenų, priklausomų nuo narkotinių
medžiagų, situacijoje; socialinės rehabilitacijos sampratą, principus, metodus.
2. Atskleisti socialinės rehabilitacijos subjektyvi reikšmę asmenims, priklausomiems nuo
narkotinių medžiagų, socialinės atskirties mažinimo kontekste.
3. Nustatyti asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, dalyvavimo rehabilitacijos
procesu/programose motyvus.
4. Atskleisti problemas, kylančias asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų socialinės
rehabilitacijos proceso metu ir jam pasibaigus.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Tyrimo duomenims gauti taikomas pusiau struktūruotas interviu.
3. Tyrimo duomenims apdoroti taikoma kokybinio turinio (*content*) analizė.

Tyrimo dalyviai – 9 nuo narkotinių medžiagų priklausomi asmenys, dalyvavę socialinės
rehabilitacijos procese. Empirinis tyrimas atliktas Vilniaus mieste 2011 metų rugpjūčio mėnesį.

Bakalauro darbo struktūra. TM bakalauro darbas sudaro: santrauka lietuvių kalba, vadas,
2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (69 –altiniai), santrauka anglų kalba, priedai.
Tyrimo duomenis iliustruoja 14 lentelės. Prieduose pateikiama: interviu klausimų pavyzdys,
tyrimo dalyvių (informantų) atsakymai klausimams (interviu protokolai). Darbo apimtis – 55
puslapiai.

1.1. Priklausomybės nuo narkotinių medžiagų apibrėžtys

Narkomanija, priklausomybė nuo narkotikų, piktnaudžiavimas narkotikais, žalingas vartojimas, probleminis vartojimas ó tai s vokos, siejamos su probleminiu narkotik vartojimu ir kiekviena j turi subtili medicinini s ar socialini s reik–m s prasmi . S vok esm ta, kad priklausomybe sergantys asmenys ken ia nuo ypatingo fizinio, psichologinio, emocinio, ekonominio ir socialinio skausmo.

Analizuojant mokslin literat r , pastebima, kad mokslininkai skirtingai apib dina priklausomyb s apibr ft . Peele (1985) (cit. Bulotait , 2009) priklausomyb apib dina kaip flaling ir nekontroliuojam elges . Elgesys ar priklausomyb yra procesas kuris kinta, transformuojasi laike, jam neb tini biomedicininiai organizmo poky iai. fiukauskien (2006) teigia, kad priklausomybe vadinamas *liguistas potraukis* gauti ir vartoti psichoaktyvias medfiagas, kuris yra stipresnis, nei kokie veiksniai, ir tampa vyraujan iu asmens veiklos pob dffiu. Craig (1998) (cit. Bulotait , 2004) teigia, priklausomyb ó tai patologinis meil s ir pasitik jimo santykis su objektu ar vykiu. Priklausomi asmenys suformuoja emocin santyk su objektu ar vykiu norint pasiekti trok–tam nuotaikos pasikeitim .

Pasaulin sveikatos organizacija (toliau ó PSO) pateikia toki *priklausomybės* apibr ft : štai periodi–ko ar chroni–ko apsinuodijimo centrin nerv sistem veikian iais vaistais b sena, kuri sukelia psichologin ar psichologin , fizin priklausomyb ir daro flal individui, o per j ir visuomeneiõ (erniauskien , 2000). Be to, teigiama, kad narkotik vartojimas yra i–kreiptas problem „sprendimoõ mechanizmas. Tšs vadinamasis sprendimas visiems kitiems gali atrodyti netinkamas (n ra suvokiamas kaip problem sprendimo b das), bet d l narkotik sukelt poky i smegenyse jis gali atrodyti pakankamai realus narkotik vartotojui. Tod l narkotikus vartojantys asmenys praranda galimyb i–vystyti ir praktikuoti adaptacinius, konstruktyvius, visuotinai priimtinus atsakus gyvenimo i– kius. Gyvenimi–ka patirtis laipsni–kai kei iama narkotikais ó i–sivysto priklausomyb (Van Damme, 2007).

Priklausomybės liga priskiriama psichikos elgesio ir sutrikim grupei (Narkotik kontrol s departamentas, 2008). Jos esm ta, kad sergantis –ia liga asmuo jau ia stipr potrauk vartoti psichoaktyvi sias medfiagas, galimyb kontroliuoti psichik veikian i medfiag vartojim ó pradffl , pabaig , intensyvum ó i–nyksta arba gerokai susilpn ja, tod l galimas neigiamas poveikis sveikatai, socialinei pad iai ir kita. *Priklausomybės sindromas* ó tai oficialus priklausomyb s ligos terminas. Jis apib dina visum poflymi , b ding priklausomyb s

ja vartoti termin šnarkomanasõ, štoksikomanasõ d l
n s (Narkotik kontrol s departamentas, 2008).
p teigia Leli gien (2003), priklausomyb nuo narkotini
medfiag skirstoma *neskausmingq*, kai flogus gali nustoti vartoti narkotikus ir *skausmingq*
kai tai jau tampa priklausomybe. Bulotait (2009) skiria dvi priklausomyb s r -is: *psichologine*,
kuri rei-kia liguist potrauk vartoti narkotines medfiagas, siekiant patirti malonumo b sen ir
fizine, kuriai b dingas viso organizmo funkcin s veiklos pakitimas, pasirei-kiantis psichiniais ir
fiziniais sutrikimais staiga nustojus vartoti narkotikus. Narkomanija - liga, pasirei-kianti
potraukiu nuolat vartoti narkotikus, graik kilm s flogis *šnarke*“ ó suakmen jimas, *šmanija*“ ó
aistra, beprotyb , kai sutrinka flogaus fizin ir psichin b kl (aplinskas, Gasiliauskas,
Sruoga, Dragunevi ius (1999), Ganeri (1999), sveikatos ministerija (2001). Liguistas potraukis
vartoti medfiagas (narkotikus), sukelian ius trumpalaik pakili nuotaik (Kri- i nas,
Klimavi ius, Kimtys ir kt. 1996).

statymo 2 straipsnio 2 punkte: šnarkomanija ó psichikos liga, kuria suseraga asmenys d l
piktnaudfiavimo narkotin mis, psichotropin mis, kitomis psichik veikian iomis medfiagomis,
pasirei-kianti asmens psichin s ir fizin s priklausomyb s nuo narkotini , psichotropini , kit
psichik veikian i medfiag sindromu bei kitomis neigiamomis medicinin mis ir socialin mis
pasekm misõ¹

Gore, Bird, Burns (1998) (cit. Juozulynas, Larnauskait , Mikel nas, TŲrkien , 2004) bei
Europos narkotik ir narkomanijos steb senos centras (2001) pateikia priklausomyb s apibr ft :
visa apimantis asmenyb s pafleidimas, s lygojantis fizin s ir dvasin s sveikatos sutrikimus bei
juridinius nusikaltimus. Tai sud tingas kriminogeninis rei-kinys, skatinantis vairi r -i
nusikaltimus, kurie kartais gauna ir tarptautin mast . Priklausomyb nuo narkotik apibr fliama
kaip nekontroliuojamas tro-kimas patirti psichin narkotin s medfiagos poveik (aplinskas,
2004).

Room (2005) teigimu, psichoaktyvi medfiag vartojimas yra socialinis elgesys, neretai
tampantis socializacijos priemone, kuri gali panaikinti bendravimo sunkumus ir kli tis
bendrumui kurti variose socialin se grup se. Akcentuojama ir tai, kad psichoaktyvi medfiag
vartojimas yra siejamas tiek su maisto kult ra ir malonumu, tiek su potencialia flala bei
nuodijimusi, tod l yra lemiamas vairi socialini draudim ir taisykli komplekso.
Psichoaktyvios medfiagos vartojimas veikia m stym ir jausmus, maskuodamas autenti-kus
asmenyb s ypatumus. Visi -ie veiksniai turi takos priklausomybei nuo psichoaktyvi medfiag ,
kaip moralinio vertinimo objekto, atsirasti variose socialin se terp se.

¹ Lietuvos Respublikos narkologin s prieffi ros statymas // Valstyb s finios.1997, Nr. 30-711.

(2007) teigimu, piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis asmenybe su sutrikimais, todėl neretai tie asmenys, kuriems yra priklausomybės, priklauso didesnės priklausomybės nuo psichoaktyviųjų medžiagų išsivystymo rizikos grupei. Psichoanalitikų teigimu, vartodamas psichoaktyvias medžiagas, žmogus atsikrato persipildančių problemų ir farmakologiškai sustiprina neigiamą, tačiau pabėga nuo realybės (Krause, 2000).

Priklausomybės ligos priežastys dažniausiai yra biopsichosocialinės, t. y. jų kilmė lemia tiek biologiniai (genetiniai, paveldimumo), tiek psichologiniai bei socialiniai veiksniai (Fleming, Murray, 2000; Bulotaitė, 2009). Priklausomybės išsivystymą lemia vartojančiojo asmenybės, narkotinės medžiagos sudėtis, vartojimo intensyvumas ir kiti veiksniai, turintys didelį tak žmogaus elgesiui (Kaplinskas, 2004). Mokslininkai (Perminas, 2004; Davison, Neale, Kring, 2004; Bech, 2005; Myers, 2008) išskiria tokius ypatumus priklausomybės:

- *Egzistencinis požiūris* priklausomybę aiškina kaip pasikartojančius, su malonumu susijusius veiksmus. Iš pradžių asmuo eksperimentuoja, po to minėti veiksmai tampa reguliariais, dar vėliau – intensyviais, kol išsivysto *psichologinė ir/arba fizinė priklausomybė*;
- *Biheivioristiniu požiūriu* tai sveikatos sutrikimas, liguistas polinkis kartoti tą patį veiksmą ar vartoti tą pačią medžiagą pakartotinai daug kartų. Teigiama, kad šis sutrikimas yra išmokytas;
- *Psichodinaminis* psichoanalitinis požiūris priklausomybę kildina iš esminių vidinių konfliktų, neišspręstų vaikystėje;
- *Kognityviniu požiūriu* priklausomybę gali būti suvokiama kaip mąstymo sutrikimas (jeigu nėra organinės patologijos).

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas sukelia neigiamas pasekmes: socialines, psichologines, medicinines. Asocialus elgesys ir narkotikų vartojimas laikomas to paties probleminio elgesio sindromo dalimi, kita vertus, asocialus elgesys skatina dažnų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą. Kartais asocialaus elgesio ir priklausomybės nuo narkotinių medžiagų vartojimo veiksniai sutampa, tačiau longitudinaliniai tyrimai suteikia papildomos informacijos apie abipusį asocialaus elgesio ir priklausomybės taką (Fiukauskienė, 2006). Be to, teigiama, kad asocialus elgesys ankstyvame amžiuje padidina alkoholio ir narkotikų vartojimo riziką vyresniame amžiuje ir priešingai.

Apibendrinimas. Apibendrinant, galima teigti, kad priklausomybė nuo narkotinių medžiagų, suvokiama kaip žalingas, vis apimantis asmenybės pažeidimas, sukeliantis neigiamas socialines, psichologines, medicinines pasekmes. Priežastis priklausomybės atsiradimui dažniausiai lemia biologiniai, psichologiniai, socialiniai veiksniai.

Socialinės atskirties apibrėžtys

Daugelis asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, gyvena stigmatizuotai, tam tikrų sąlygų visuomenėje. Dėl su narkotinių medžiagų vartojimu susijusiu gyvenimo būdu, tokie asmenys tampa nepageidaujami visuomenėje, patiria socialinę atskirtį.

Įvairius socialinės atskirties aspektus - sampratą, prielaidas, dinamiką, apraiškos formas Lietuvoje ir užsienyje nagrinėjo Zaleskienė (1998), Mūlauskas (2000), Lazutka (2001), Povilaitis (2001), Taljaitis (2004), (2004), Jokubaitis, Norkus (2006), Ruks (2007) ir daugelis kitų. Vieni labiau gilina socialinės atskirties ir skurdo aspektus, kiti - pilietinius aspektus, dar kitiems aktualiausi yra socialiniai kultūriniai, filosofiniai ir ekonominiai aspektai. Vieni socialinę atskirtį priima kaip individo gyvenimo dinaminį procesą, kiti - kaip socialinėje organizacijoje tvirtintą ir jos nulemtą visuomenės raidos darinį. Kai kuri mokslininkų darbuose pateikiama nagrinėjamos srities apibrėžtis, kiti kalba ir apie ekonominio prielaidų, dinamiką, apraiškos formas.

Socialinės atskirties samprata apibrėžiama kaip visuomenės atsisakymas atskirti savo narių, jeigu jų gyvenimui neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti prastos socialinės veiklos, neturinti tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. Socialinė atskirtis gali sukelti ir socialinės apsaugos sistemos trūkumai, neleidžiantys daliai gyventojų pasinaudoti šios sistemos galimybėmis (Mūlauskas, 2004). Mokslininko teigimu, viena pagrindinių socialinės atskirties priežasčių yra nepakankamas visuomenės aktyvumas, integruojant asmenis su ribotomis galimybėmis socialiniame gyvenime. Mūlausko (2000) teigimu, socialinė atskirtis, palyginti neseniai paplitusi samprata, reiškianti kuo plačiausiai suprastą marginalizaciją, t. y. tokia visuomeninė procesų ir jo padarinys, kuris lemia ir apibrėžia piliečių nebuvimą sudėtinėje normalios visuomenės dalyje. Kvieskienė (2000), apie socialinę atskirtį kalbėjusi iš socialinės pedagogikos pozicijų, pažymi, jog šia išraiška galima sakyti, kad socialinė atskirtis, tai nesavavertis nutolimas nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių. Tai gana plati sąvoka, savo forma ir turiniu varijuojama nuo pilietinio teisių apribojimo iki visiško socialinio ryšių nutraukimo.

Plačiau prasme socialinė atskirtis galima apibūdinti kaip nesavavertis nutolimas nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių (Zaleskienė, 1998). Urmonienė (2002) teigimu, socialinės atskirties apibrėžimas vadinamas šmarginalizacija ir daugiau yra psichologijos, tiksliau - socialinės psichologijos mokslo objektas. Toks socialinės atskirties supratimas yra svarbus socialinio darbo su atskirtųjų grupėmis požiūriu. Taljaitis (2004) analizuoja šmarginalizacijos atskirties prasmę ir jos ryšius su socialine atskirtimi.

o (2001), Dobrovolsko (2002), Grigo (2003), Kvieškien s
is bruoflais yra suprantama kaip kuo vairiausi visuomen s
s dalyvauti pagrindiniuose visuomen s pl tros procesuose.

Socialin atskirtis nurodo tas socialines grupes, kurios yra menkliau integruotos visuomen , ir kurios turi mafliau arba visai neturi galimybi dalyvauti politiniame, socialiniame, ekonominiame ir kult riniame –alies gyvenime. Tuo metu Europos S jungoje, taip pat ir Lietuvoje, labiausiai paplit s suvokimas, jog socialinis atskyrimas yra procesas, kurio metu individai yra nustumiami visuomen s pakra–t . Tuomet skurdas, pagrindini g dffi stoka, mokymosi vis gyvenim galimybi stoka bei diskriminacija uflkerta keli pilnaver iam dalyvavimui visuomen s gyvenime ir darbo rinkoje (Jokubaitis, Norkus, 2006). Lietuvoje socialin atskirtis apibr fliama kaip švisuomen s atsisakymas savo nari (pavyzdffiui, benami , narkoman), jeigu j gyvenimo b das neatitinka visuomen s nuostat arba jie negali palaikyti prastos socialin s s veikos netur dami tam reikaling materialini i–tekli , i–silavinimo ir pan. (Socialin s apsaugos termin flodynas, 1999).

Ahern, Stuber, Galea (2007) teigia, kad narkotik vartotojai stigmatizuojami labiau nei asmenys, vartojantys alkohol ar priklausomi nuo nikotino. Stigmatizavimui reik–m s turi ir tai, kokie narkotikai vartojami: kokaino vartotojai stigmatizuojami mafliau, nes jie daflniausiai priklauso auk–tesnio statuso klasei, heroino vartotoj stigma didesn , nes tai daflniausiai niekur nedirbantys, priklausantys flemesnei klasei asmenys.

1.2.2. Veiksniai, turintys įtakos socialinei atskirčiai

Psichotropini medffiag vartojimas ir socialin atskirtis yra glaudffiai susij abipusiu ry–iu: socialin atskirtis gali takoti narkotik vartojim , taip pat ji gali b ti narkotik vartojimo pasekm ; ir –ie rei–kiniai gali atsirasti vienu metu.

Maflauskas (2000) ir Zaleskien (1998) i–skiria *politinius, socialinius, ekonominius ir kultūrinius psichologinius veiksnius*, s lygojan ius socialin atskirt . Priklausomyb nuo narkotini medffiag nulemia ry–i su artimiausia aplinka (–eima, gimine) silpn jim . Kita vertus, silpni ry–iai su artimaisiais, neigiamas visuomen s poffi ris asmenis, socialini garantij stoka, nedarbas arba flemiausios kvalifikacijos darbas, i–silavinimo stoka, socialinio pob dffio problemos ó tai prieflastys, daflniausiai lemian ios asmen , norin i reabilituotis, nes kmes, vadinamuosius šatkry iusō. Narkotik kontrol s departamento prie Lietuvos respublikos vyriausy b s (2010) atliktas tyrimas, i–ry–kina pagrindines asmen , priklausom nuo narkotini medffiag , problemas lemian ias j socialin atskirt . Aktualiausia reabilitacijos programose dalyvaujan i asmen problema - socialin ó nedarbas, kur 2009 m. patyr 355 (60,4 proc.) asmenys. Elementari darbo g dffi netur jimas, kvalifikacijos ir specializacijos stoka maflina priklausom nuo narkotini medffiag asmen konkurencingum darbo rinkoje. Kai kuri

į pa i psichologinis nestabilumas ar paprasčiausias nenoras
ris asmenis, priklausomus nuo narkotini medžiagų, taip pat
sines (materialines) problemas, kaip svarbiausias, nurod 356
(60,5 proc.) asmenys. Dėl narkotikų vartojimo auganios skolos, nedarbas, nenoras siekti
aukštesni tikslai, gebėjimų tvarkyti savo finansinius reikalus stoka dažnai skatina nusikalstam
elgesio vagystes, narkotikų platinimą ir pan. Susidaro ufburtas ratas, nes akivaizdu, jog nedarbo
ir finansinių problemos suslygoja viena kitai.

Gyvenamosios vietos neturėjimas (223 asmenys, 37,9 proc.) – problema, dažnai tarp
socialinių atskirties fenomenų. Sigyti ar išlaikyti būstą trukdo ne tik finansiniai, bet taip pat ir
sociopsichologiniai bei juridiniai kliūčiai. Sutrikus santykiai –eimoje, nesocialus gyvenimo būdas,
nesugebėjimas išsaugoti nekilnojamo turto, mokesčių uflbutėmė jimas ir kiti siskolinimai –
visa tai dažniausiai lemia, kad priklausomi asmenys neturi pastovios gyvenamosios vietos.
Priklausomiems asmenims trūksta socialinių, bendravimo galimybių. Dažnai priklausomi nuo
psichoaktyviųjų medžiagų mokyklinio amžiaus asmenys nelanko mokyklos. To priežastis –
silpna motyvacija arba visiškai jos nebuvimas. Taip pat minima ir neigiama mokyklos nuostata,
noras atsikratyti jaunuolių, vartojančių psichoaktyviasias medžiagas (Narkotikų kontrolės
departamentas, 2010).

Atliktos darbdavių apklausos (Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos
Respublikos Vyriausybės, 2010) Lietuvoje duomenimis, pagrindinė priežastis, kodėl darbdaviai
nenori darbinti priklausomybę turinčių asmenų, baigusių reabilitacijos programas, yra atkryčio
pavojus, galimos drausminės problemos ir atsakomybės trūkumas. Pagrindiniai kliūčiai sidarbinti
yra sergančių priklausomybę s ligoniu asmenų motyvacijos, kvalifikacijos stoka ir sveikatos
problemos.

Kaip veiksnius, mažinančius socialinį atskirtumą, būtų galima vardinti motyvacijos mokytis,
dirbti skatinimą, socialinių galimybių, pasitikėjimo ugdymą, sveikatos stiprinimą ir kt.
Mėginant išspręsti visuomenėje priklausomam nuo narkotini medžiagų asmeniui būtiną
visapusišką socialinę, dvasinę, psichologinę pagalbą. Vienas iš svarbiausių uždavinių yra sigyti
profesiją ir susirasti darbą, uftikrinant bent minimalias pajamas.

Vienas pagrindinių socialinių atskirties mažinimo uždavinių yra padėti asmenims,
priklausomiems nuo psichoaktyviųjų medžiagų, integruotis darbo rinkoje. Tyrimais (Narkotikų
kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2010) nustatyta, kad radusieji
darbą asmenys visų grūta prie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo dvigubai rečiau negu tie,
kurie jo neturi. Ankstesnes darbo vietas grūta nedaugelis, nes iš jų būna jau atleisti dėl
psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.

joje šLietuva 2030o teigiama: šVisuomen turi pripaffinti en teises i-saugoti orum ir b ti visaver iais visuomen s s traukties politikoje ir veikloje, pad ti kovoti su stereotipais ir stigmatizacija, i-saugoti ir stiprinti gyvenimo kokyb , socialin gerov , ypa vaik gerov , ir lygias galimybes visiems.o

Anot A. Maslowo poreiki hierarchijos teorijos, flmogus pasiekia pilnatv i-reik-damas savo auk-tuosius poreikius, t. y. aktualizuodamas ir realizuodamas save. Tjoje teorijoje taip pat pabr flama, jog auk-t j poreiki atsiradim veikia flmesni j poreiki patenkinimas bei dvasin sveikata, o saviaktualizacija gyvendinama per sitraukim reik-ming darb (Baublien , 2003). Asmenims, priklausomiems nuo narkotini medfliag , susirasti darb trukdo i-silavinimo stoka, tad b tina skirti d mes mokymosi motyvacijos skatinimui, jo asmenyb s ugdymui. variose socialin se teorijose ai-kinama, kad -iuolaikin je visuomen je susiformavo santyki sistema tarp socialini sluoksni arba grupi , leidflianti daugumai individ daugiau ar maffiau s kmingai gyventi konkretaus sociumo s lygose. Kiekvienas individas priklauso -ios socialin s sistemos, turin ios tam tikras vertybes, vienai ar kitai daliai, grupei ar elementui, bet kartu priklausomyb i-rei-kiama i-simokslinimo lygiu, gyvenimo b du, pajam dydfliu, o labiausiai - gyvenimu tam tikros kult ros r muose (Leli gien , 2003).

Ru-kus, (2002), Leli gien , (2002), Jucevi ien , (2001) pabr flia, jog -io proceso s kmingumas labai priklauso nuo vairiapusi aplinkos veiksni , tarp kuri galima i-skirti:

- Ekonominiai veiksniai. Siekiant spr sti bedarbyst s ir uffimtumo problemas turi b ti sukurta ekonomi-kai palanki aplinka. Tyrimais yra rodytas ry-ys tarp -vietimo ir ekonomikos. Besimokanti visuomen drauge yra ir gerb vio visuomen .
- Socialiniai veiksniai. I-silavinimas labai svarbus sprendfliant socialiai atskirt grupi integravimo problem , kei iant -i flmoni socialin status . I-silavinimo gijimo galimyb s tampriai siejasi su -eimos strukt ra, artimiausia individ palaikan ia aplinka, bei jo paties socialiniu aktyvumu. Kai kurie socialin s atskirties grupi nariai, spr sdami jiems aktualias problemas patys steigia nevyriausybinės organizacijas (pavyzdflui, varios ne gali j draugijos, narkoman reabilitacijos centrai, ir kt.). Daugelio socialin s atskirties grupi nari socialiniai ry-iai yra nutr k , tod l komunikacija tampa dar vienu socialiniu veiksniu sijungimo procese.
- Kult rinai veiksniai. Kult rinis aktyvumas kaip veiksnys svarbus vairioms gyventoj grup ms. Tjo veiksnio pagalba panaudojant -eimos strategijas, galima ostimuliuoti bendruomen ir visas -eimas mokyti dalyvaujant festivaliuose, -vent se, kituose renginiuose, kurie skatina mokymosi pro i vystym o.

Tai veiksniai susiję su asmenybės savybėmis ir raida: gimti jį, o taip pat su asmenybės poreikiais susijusi saviraiška, akcija.

- Mokymosi veiksniai. Besimokantios bendruomenės kriterijais išskirtinis dėmesys skiriamas mokymosi aplinkai, kurios kontekste atsiranda galimybės mokymosi plotei, kuriose bendruomenės institucijoje ir ne tik formalioje –vietimo sistemoje. Tai galina iekoti naujų mokymosi formų ir būdų, atsiskleidžiama informacijos kaip dar vieno mokymosi veiksnio svarba. Besimokantioje bendruomenėje dalyvavimas mokymosi procese didėja, sukuriant inovacijas strategijas, tam reikia, kad informacija būtų pateikiama tose vietose, kur didžiausi flmoniai susibūrimai. Besikeičiančioje visuomenėje, siekiant tapti flini visuomene, ypatingai reikalinga tampa flmogaus kompetencija, o ne darbas, kur jis –iuo metu turi. Turimos ir gytos kompetencijos leist individui tapti darbinamu, o btent to siekiama, kuriant besimokantios bendruomenės .

Apibendrinimas. Iš apibrėžimų matyti, kad bendra prasme socialinis atskirtis yra suprantama kaip vairiausi visuomenės grupių atskyrimas, atsisakymas savo narių, jei jį gyvenama neatitinka visuomenės nuostatų. Priklausomybė nuo narkotinių medžiagų nulemia ryšius su artimiausia aplinka (šeima, gimine) silpnėjimą. Pagrindinis asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, problema – nedarbas ir gyvenamos vietos neturėjimas taip pat lemia socialinį atskirtį.

1.3. Asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, socialinė rehabilitacija bendruomenėse: samprata, principai, metodai

1.3.1. Socialinės rehabilitacijos samprata

Rehabilitacija – tai terminas, reiškiantis bet kokią kryptingą intervenciją, konsultaciją arba kitus veiksmus, gerinančius asmenį, turinčią fizinį, psichologinį ar socialinį sunkumą, funkcionavimą. Bet kokiame atveju, rehabilitacijos tikslas yra pozityvių pakeičimų ar nuostatų formavimas ar atstatymas, galinantis asmenį pilnverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime (Funk&Wagnalls, 1986). Edukologijos terminų flodyne *rehabilitacijos* terminas apibūdina kaip fizinio, psichinio socialinio asmens tinkamumo, bei jo gebėjimą atkurti (Jovaiša, 2007). Rehabilitacija - (lot. rehabilitatio - atgavimas, atkurtas) priemonių kompleksas, padedantis ligoniams arba patyrusiems traumas atgauti sveikatą ir sumaflyjus ar prarast darbingumą arba pasirengti kitai, esant sveikatos būklę atitinkančiai savarankiškai veiklai (Medicinos enciklopedija, 1993). Andraštienė (2007) teigimu, *rehabilitacija* tai koordinuotas,

pedagogini, profesini priemoni taikymas kuo didesniai psichosocialini funkcij sutrikim, funkciniam aktyvumui pasiekti. flingas flmogus praranda socialines, materialines ir dvasines vertybes, pasitik jim, savigarb. Tai i-gyvendamas jis jau ia vidin tu-tum, tod l labai svarbu kad tokioje situacijoje flmogui b t suteikta visavert specializuota pagalba. Asmen, sergan i priklausomyb s nuo narkotik ligomis, medikamentinis gydymas yra viena pradini pakop, ta iau ypa aktualu yra *socialinė asmens reabilitacija* ir min t asmen integracija visuomen. Tai labai svarbu ne tik pa iam asmeniui, bet ir visuomenei, kadangi priklausomyb s lig padariniai sukelia flingas pasekmes tiek pa iam narkotik vartotojui, tiek visuomenei. Priklausomyb nuo narkotini medfling vis pirma yra socialin problema ir svarbiausia sprendffiant –i problem ó socialin sergan i j narkomanija reabilitacija (aplinskas, Dragunevi ius ir kt., 2009).

Socialinė reabilitacija ó socialinio poveikio priemoni visuma, skatinanti ne gali j socialin savaranki-kum, dalyvavimo galimybi did jim ir veiklos ribojimo mafl jim siekiant uftikrinti lygias teises ir galimybes dalyvauti visuomen s gyvenime². Lapkauskien s (2003) teigimu, socialin reabilitacija ó santyki sureguliuojimas –imoje ir visuomen je, vairi gyvenimo, laisvalaikio priemoni organizavimas, asmens savaranki-kumo ir socialini ry-i ugdymas. Leli gien (2003) socialin reabilitacij apib dina kaip kompleks priemoni, kuriomis siekiama atkurti individo sugriautus ar prarastus visuomeninius ry-ius ir santykius prarastus d l sveikatos sutrikimo su liekamaisiais organizmo funkcij sutrikimo rei-kiniais, pasikeitus socialiniam statusui, d l delinkventinio asmenyb s elgesio.

Psichosocialin s reabilitacijos intervencijos yra orientuotos klient gyvenimo, darbo ir poilsio aplink ir savo tikslu turi sustiprinti j galimybes ir pad ti gyvendinti savo teis pilnavert dalyvavim bendruomen s gyvenime (A.Krik–i nas ir kt., 1996). *Socialinė reabilitacija* apima specialias programas arba strategijas, kurios padeda nusikaltus, patyrus prievart, turint priklausomyb nuo alkoholio ar narkotik, gatv je ilgai praleidus vaik gr flinti normali socialin aplink, atstatyti prarastus socialinius ry-ius (Nazelskis, 2002)

Nacionalin je narkomanijos prevencijos ir narkotik kontrol s 2004-2008 met strategijoje reglamentuojama: šsukurti ir diegti darni, atitinkan i visuomen s poreikius, moksliai pagr st sveikatos prieffi ros, socialin s reabilitacijos ir reintegracijos visuomen sistem, siekiant pad ti asmenims, vartojantiems narkotines ir psichotropines medffingas

² Lietuvos Respublikos ne gali j socialin s integracijos statymas, fiin., 1991, Nr.36-969, aktuali redakcija nuo 2008.11.15

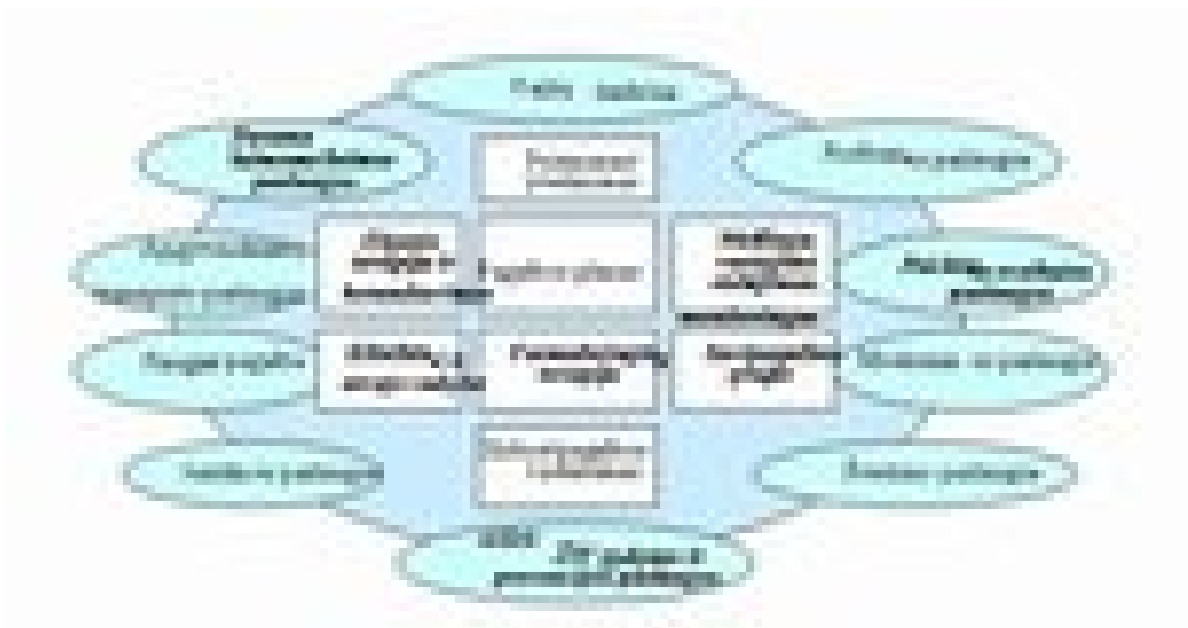
moksliniais pagrindais, veiksmingais reabilitacijos metodikomis ir toje srityje naudojamiems narkotiniams ir psichotropiniams medžiagoms³.

1.3.2. Socialinės reabilitacijos principai

Gydymo bei reabilitacijos procese, be susilaikymo nuo narkotikų, būtina pagerinti ar atstatyti darbinę veiklą, mokymusi, tarpasmeninius santykius, pagerinti ir atstatyti jo fizinę bei psichinę sveikatą, juridinį statusą. Be gydymo programų, tam skirtos reabilitacinės bendruomenės asmenims, priklausomiems nuo narkotinių medžiagų. Pagalbos priemonės turi apimti visus asmens gyvenimo aspektus, kad būtų gyvendintas pagrindinis jos tikslas – integracija visuomenėje.

KOMPLEKSIŠKŲ SOCIALINĖS PSICHOLOGINĖS REABILITACIJOS PROCESO KOMPONENTAI

(Parengta pagal: Principles of Drug Addiction Treatment: A Research-Based Guide NIDA.1999)

Vienas svarbiausių socialinės reabilitacijos tikslų – keisti priklausomybės ligomis sergančiųjų mitymą, elgesį ir gyvenimo būdą bei išmokyti juos savitvarkos gėdži. (Aplinskas, Gasiliauskas ir kt., 2009; Arnau, 2006; Bulotaitė, 2009). To siekiama keičiant priklausomą asmenį gyvenančią, kuri sudaro daugelį sričių:

É *Susilaikymas* nuo psichiką veikiančių medžiagų vartojimo – mokymasis atsispirti poreikiui vartoti ir atkryčio prevencija;

³Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. balandžio 8 d. nutarimo Nr. IX-2110 šD 1 Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004-2008 metų programos patvirtinimo (fin., 2004, Nr. [58-2041](#))

rairi lig ir sutrikim , b ding priklausomyb s ligomis
sveikas gyvenimo b das ir sveikos gyvenenos pro iai, sveika

É Elgesio poky iai ó bendravimo g dffi gerinimas, socialini g dffi lavinimas.

É Gyvenimo b do poky iai ó kasdieni gyvenimo norm sisavinimas, dienotvark ir tvarkingo gyvenimo pro iai.

É Asmenybiniai poky iai ó jausm suvaldymas ir rei–kimas, asmenyb s tobul jimas ir savigarba, problem sis moninimas.

É Santykiai su –eima ó santyki su –eima atk rimas ir konflikt bei problem –eimoje sprendimas.

É Savikontrol ó elgesio ir impuls kontrol , antisociali norm atsisakymas ir ry–i su nusikalt li pasauliu nutraukimas.

É Sidarbinimas ir socialin integracija ó profesinis i–silavinimas ir sidarbinimas, gyvenimas visuomen je, socialini ry–i uflmezgimas ir atk rimas, b sto suradimas (Arnau, 2006).

Socialinė rehabilitacija bendruomenėse vykdoma laikantis tokių principų:

- Reabilitacijos procesas tur t prasid ti kartu su gydymu, naudojant reabilitacijos priemones kompleksi–kai ir nepertraukiamai;
- Pradedant pagalbos proces klientas informuojamas apie reabilitacijos priemones, jis bei jo artimieji turi b ti –io proceso dalyviai;
- Nepaisant to, kad klientus vienija viena problema ó psichoaktyvi medffiag vartojimas, kiekvienas asmuo yra individualus ir nepakartojamas, kiekvieno j problemos gali tur ti skirtingas –aknis, tod l yra tikslinga individualizuoti reabilitacij ;
- Siekiant maksimalizuoti reabilitacijos proceso efektyvum , labai svarbu uftikrinti vis reabilitacijos grandffi t stinum (Krik– i nas, Klimavi ius ir kt. 1996).

Leli gien (2003) kaip svarbiausius socialin s reabilitacijos principus nurodo:

- Kuo anks iau prad ti reabilitacijos proces .
- Vykdyti j nenutr kstamai ir palaipsniui.
- Vykdomos programos turi b ti kompleksin s ir sistemingos.
- Individualizuoti reabilitacijos priemoni taikymo apimt , pob d , kryptingum .

Apibendrinimas. Siekiant pad ti asmenims, priklausomiems nuo narkotini medffiag , reintegruotis visuomen vienas svarbiausi socialin s reabilitacijos tiksl ó keisti priklausomyb s ligomis sergan i j m stym , elges ir gyvenimo b d bei i–mokyti juos savitvardos g dffi .

Socialinės reabilitacijos metodai.

Asmenybės priklausomybė traktuojama kaip asmenybės problema, socialinis reabilitacijos bendruomenės veiklos lygū savanoriškas priklausomybės ligomis sergančiųjų sprendimas pradėti gydytis: priklausomybės ligomis sergantieji bendruomenė vyksta savo valia, patys apsisprendę keisti savo gyvenimą. Priklausantis nuo narkotikų ir alkoholio žmogus imasi atsakomybės už gydymą si irsipareigoja laikytis visų bendruomenės taisyklių, kad būtų galima užtikrinti reabilitacijos bendruomenės veiklą ir bendruomenės pacientų sveikimą. Reabilitacijos bendruomenėje –iuos tikslus gyvendinti padeda specialistų komanda: gydytojas, psichoterapeutas, psichologas, socialinis darbuotojas bei konsultantas. Siekiant, kad priklausomybės ligomis sergantieji pasveiktų, taikoma vairių reabilitacijos bendruomenės veikla: darbo terapija, psichoterapija, psichologinis konsultavimas, grupiniai užsiėmimai, laisvalaikio planavimas bei rekreaciniai užsiėmimai (Bulotaitė, 2009; aplinskas, Gasiliauskas ir kt., 2009.).

Reabilitacijos bendruomenėse taikomi reabilitacijos metodai: Minesotos modelio š12-kos finansinė programa. Programos efektyvumas paremtas tuo, kad tai visapusiškas bei intensyvus gydymas, vienu metu nukreiptas visus priklausomybės aspektus: fiziologinius, psichologinius, socialinius ir moralinius. Pagrindinis dalykas vyksta grupėse, akcentuojant grupės žmonių reikšmę, norint išsivaduoti iš priklausomybės. Didžiausi poveikio sveikimui turi bendravimas su kitais programos dalyviais, o priklausomybės konsultantai būna kaip patarėjai, padedantys suvokti problemas ir atrasti būdus kaip jas spręsti (Bulotaitė, 2009).

Kad patenkinti, asmenų priklausomų nuo narkotinių medžiagų, poreikius, svarbu, teikti ne pavienes paslaugas, bet kompleksinę paslaugų paketą, t. y. –alia psichologinę ir socialinę paslaugą ir –vietimo, profesinio mokymo bei darbinimo paslaugas.

Pagal reabilitacijos staigą pateiktą informaciją mokymui užtikrinti teikiamos –ios paslaugos:

–É sveikos gyvensenos vertybių ugdymas (sporto užsiėmimai, griežta dienotvarkė, atsakomybės ugdymas);

–É darbo terapija (aplinkos tvarkymo darbai, sodų, daržo darbai, gyvulių ir paukščių auginimas);

–É mėmen terapijos užsiėmimai (dailė, grojimas, dainavimas, eilėraščių kūrimas);

–É darbo kompiuteriu kursai;

–É anglų kalbos kursai;

–É kiti profesiniai mokymai, konsultavimas apie sidarbinimo galimybes ir pan.

menis priklausomi asmenys ufsiima remonto darbais, gyja
inink profesij g dffi , apmokomi kompiuterinio ra-tingumo
(s, 2010).

Palikus reabilitacijos bendruomen , nes kmingai integrav sis dafnai patiria atkryt , kad to
i-ventgi, bendruomen se taikomos atkry io prevencijos programos. Bendruomen s veikla ir
uflsimai moko socialiai priimto elgesio, taip pat susitvarkyti su emocin mis ir
psichologin mis problemomis. Priklausomi asmenys turi suprasti savo elges ir tuo pa iu
i-mokti nauj elgesio form , skatinami gyti i-silavinim . vis – proces traukiami ir
priklausomo asmens artimieji. Tmimos yra skatinamos lankyti –eimos paramos grupes (Narkotik
kontrol s departamentas, 2008).

Reabilitacija viariose –alyse organizuojama priklausomai nuo socialini ekonomini
s lyg , sveikatos apsaugos sistemos, socialinio draudimo b kl s, nacionalini ir vietini
tradicij . Joje dalyvauja ne tik medicinos, bet ir socialin s r pybos, kult ros, –vietimo, teisin s
staigos ir organizacijos. Universalios reabilitacijos sistemos n ra ir negali b ti, ta iau ji tur t
apimti visus reabilitacijos aspektus: medicinin , psichologin , socialin ⁴.

Taikant vairius socialin s reabilitacijos metodus, kad pasiekti tiksl , socialin s
reabilitacijos proceso metu nei-ventgiama problem . Lietuvos narkotik kontrol s departamentas
(2006) nurod pagrindines problemas kylan ias socialin s reabilitacijos proceso metu: silpna
priklausom asmen motyvacija gydytis; profesijos, kvalifikacijos suteikimo priklausomiems
asmenims stygius; adaptacijos paslaug tr kumas; mokestis ufl reabilitacijos paslaugas;
bendradarbiavimo tarp vairi flnyb stoka; bloga gyvenimo, buities s lyg b kl ; kvalifikuot
specialist stoka. Reabilitacijos procese d l adaptacijos problem taip pat kyla sunkum :
nevisi-kai stabili psichin ir emocin kai kuri bendruomen s nari b sena bei i-ankstin s
nuostatos s lygoja nepasitenkinim kitais bendruomen s nariais, vidin s tvarkos taisykl mis.
Visa tai gali i-provokuoti konfliktus, kurie dafniausiai sprendfliami i-siun iant neprisitaikiusius
asmenis kit bendruomen . Noras gr fti prie sen gyvenimo pro i ar motyvacijos keistis
stoka apsunkina j adaptacij ne tik konkre ioje bendruomen je, bet ir visuomen je.

Pasibaigus socialin s reabilitacijos procesui, priklausomiems asmenims rekomenduojama
lankyti savipagalbos grupes, kuriose jie gauna socialin param , kuri skatint gr flim normal
gyvenim . Savipagalbos grup je asmuo, priklausomas nuo narkotini medfliag , turi i-mokti,
sis moninti ir priimti problem toki , kokia ji yra. Tfs procesas leidfliamogui sutelkti vidines
j gas ir tampa rimtu post miui pasikeisti pa iam, o ne d ti pastangas pakeisti kit flmog .

^{4 4} Europos narkotik ir narkomanijos steb senos centras. Gerosios praktikos atvejais: Danija, 2008

<<http://www.emcdda.europa.eu/data/treatmentoverviews/>

Denmark>; Europos narkotik ir narkomanijos steb senos centras. FAS Community Employment Scheme for Drug
Users, 2009 <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index52035EN.html?project_id=5916&tab=overview>

ga nuo gyvenimo tikrovės, o išmoksta geriau pažinti save (Kahn, Wethington, Ingersoll-Dayton (cit. 2008). Paroma reikiama tarpasmeninių ryšių, fladinančių teigiamus jausmus, pritarimą ir teikiančių pagalbą. Tokie santykiai leidžia tikėti, kad asmuo rapsinasi mumis ir priimamus, o prireikus parems ir padės.

Apibendrinimai: Mokslinė literatūra –altinė analizė parodo, kad terminui *špriklausomybė* nėra vieno konkretaus apibrėžimo. Priklausomybė nuo narkotinių medžiagų – psichikos liga, kuria suserga asmenys dėl piktnaudžiavimo narkotikais, psichotropiniais, kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, pasireiškianti asmens psichinės ir fizinės priklausomybės nuo narkotinių, psichotropinių, kitų psichiką veikiančių medžiagų sindromu bei kitomis neigiamomis medicininėmis ir socialinėmis pasekmėmis. Analizuojant asmenis, priklausomus nuo narkotinių medžiagų, socialinį atskirtį, galima teigti, kad socialinį atskirtis gali būti ne tik kaip narkotikų vartojimo pasekmė, bet ir priežastis. Asmenys palikę reabilitacijos bendruomenę ir nepritaipę visuomenėje, gali patirti atkrytį ir vėl grįžti prie senosios problemos. Socialinės atskirties mažinimui skiriamas didelis dėmesys, tam kurtos socialinės reabilitacijos bendruomenės, kuri tikslas – pagalba priklausomam asmeniui, jos kmingas grąžinimas visuomenę. Tyrimai rodo, kad net taikant socialinės reabilitacijos metodus neišvengiama problema, tai rodo, kad socialinės reabilitacijos programos turi būti tobulinamos, kartu vykdomos ir –vietinė – veikl visuomenėje, keičiant požiūrį priklausomus asmenis.

SOMŲ NUO NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ, SOCIALINĖS REABILITACIJOS SUBJEKTYVUS VERTINIMAS

2.1 Tyrimo metodika

Tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis tyrimo tipas. Pasak Tidikio (2003), kokybiniuose tyrimuose individas nagrin jamas ne kaip priklausomas nuo bendr socialini d sningum , bet kaip unikali asmenyb , savaip suvokianti socialin tikrov , turinti savimon ir per j atspindinti –i tikrov , suteikianti jai tam tikr prasm . Tyrimo tikslas i–siai–kinti –i gilumin prasm , stebint veiksmus, pasisakymus i– i–or s ir juos interpretuojant sociologin mis s vokomis. Tuo pa iu b du nagrin jant individo praktin gyvenim galima i–ai–kinti tam tikros socialin s grup s gyvenimi–kas problemas.

Empiriniam tyrimui atlikti pasirinktas pusiau strukt ruoto interviu metodas, kai i– anksto numatomi interviu klausimai ir pasilieinama galimyb juos koreguoti bei ufduoti papildomus klausimus (Bitinas, Rup–ien , fydffi nait , 2008). Su tyrimo tikslu ir interviu klausimais informantai buvo supaffindinti prie– apklaus . Tidikio (2003) teigimu, interviu yra vienas i– efektyviausi tyrimo metod . Interviu klausimai parenkami laisvai, ta iau jais tiriamieji skatinami atskleisti savo patirt , emocijas, jausmus (Kuznecovien , 2007; Kardelis, 2002).

Empirinis tyrimas atliktas laikantis princip : privatumo, anonimi–kumo, konfidencialumo (Kardelis, 1997). Respondent atsakymai uflkoduoti pvz. šI1õ, kur šIõ rei–kia šinformantasõ, š1õ ó informanto (interviu protokolo) kod . Tiriam j pra–ymu neminimos socialin s reabilitacijos bendruomen s pavadinimas, kuriose jie baig socialin s reabilitacijos programas. Kadangi apklausa vyko ufl institucijos/reabilitacijos bendruomen s rib , su kiekvienu tiriamuoju buvo kalbamasi individualiai, j pa i sutikimu. Vidutin interviu trukm 30õ50 min. Tyrimo duomenys buvo fiksuojami ra–tu, nes tiriamieji nesutiko, kad interviu b t ra–omas diktofonu.

Pusiau strukt ruot interviu sudaro tokie klausimai: 1) demografiniai (duomenys apie tiriamuosius: lytis, amffius, gyvenamoji vieta, i–silavinimas, narkotik vartojimo/nevartojimo laikas); 2) klausimai, kuriais siekiama atskleisti tiriam j socialin s reabilitacijos vertinim , remiantis j pa i patirtimi. Interviu sudarytas remiantis ufdaviniais, siekiant atskleisti narkotini medfflag vartojimo prieflastis, dalyvavimo socialin s reabilitacijos procese motyvus, socialin s reabilitacijos reik–m maffinant socialin atskirt , problemas kylan ias reabilitacijos proceso metu ir po jo. Pusiau strukt ruot interviu sudar 12 klausim (ffr. pried Nr. 1). Interviu klausim tinkamumas i–bandytas ffvalgomojo tyrimo metu. J atlikus keletu klausim buvo atsakyta, tai susij su daugumos informant nenoru kalb tis atkry io tema.

Atlikus interviu gauti duomenys buvo perkeliami kompiuter ir i–samiai analizuojami. Tyrimo duomenims analizuoti, interpretuoti ir apdoroti taikoma turinio (*content*) analiz . Tuo metodu, i–renkami tekste daffniausiai minimi prasminiai vienetai, suskai iuojamas j daffnis,

rei-kinio ypatumus (Tidikis, 2003). Analiz s metu tekstas s interpretuojamos. Tidikio (2003) nuomone, -io metodo dele teksto apimtimi, kuri galima apdoroti. Pateikti atsakymai individual s, autenti-ki, kalba netaisyta.

2.2. Tyrimo dalyviai.

Tyrimo dalyviams atrinkti naudota patogioji tikslin atranka. Informantai parinkti pagal tokius kriterijus: respondentai ó asmenys baig socialin s reabilitacijos programas.

Tyrimas atliktas 2011 met rugpj ioó rugs jo m n. Vilniaus mieste. Demografin s tiriam j charakteristikos pateikiamos 1 lentel je.

1 lentel

Imties dydis	n=9
Lytis	6 vyrai (66,7%); 3 moterys (33,3%).
Demografin sklaida	7 informantai gyvena mieste (77,7%), 2 kaime (22,2%).
I-silavinimas	auk-tasis ó 1; vidurinis ó 5; pagrindinis ó 3.
Informant pasiskirstymas pagal narkotini medfiag vartojimo laik	2 informantai ó 5 metai; 6 informantai ó 5ó10 met ; 1 informantas ó 10ó15 met .
Informant pasiskirstymas pagal narkotini medfiag nevartojimo laik	4 informantai - 6 m n. ó 1m; 5 informantai - 1m. ó 2m.

Tyrimo dalyvavo 9 asmenys: 6 vyrai ir 3 moterys. Visi baig socialin s reabilitacijos programas bendruomen se. Informant amfius nuo 21 iki 46 met . Pagal i-silavinim didffioji dalis informant turintys vidurin i-silavinim (spec. vidurin , profesin , vidurin), trys informantai turi pagrindin i-silavinim , vienas turintis auk-t j i-silavinim . Daugumos informant gyvenamoji vieta miestas. Pagal narkotini medfiag vartojimo laik dauguma informant narkotikus vartojo nuo 5 iki 10 met , vienas nuo 10 iki 15 met . 5 informantai nurodo nevartojantys narkotini medfiag nuo 1 iki 2 met , 4 nevartojimo laikas trumpesnis, nuo 6 m nesi iki 1 met .

2.3 Socialinė reabilitacija asmenų, priklausomų nuo narkotinių medžiagų, subjektyviu vertinimu

Pirmuoju pusiau strukt ruoto interviu klausimu šPapasakokite, kod l prad jote vartoti narkotikus?ó siekiama atskleisti informant narkotik vartojimo prieffastis. Analizuojant

Narkotikų vartojimo priežastys

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Narkotini medfiag vartojimo priežastys	Nusiramini- ie-kojimas	2	„<...> nusiramini- ieškojau narkotikuose <...>.“ (I6); „<...> streso vedamas ieškojau nusiramini- <...>.“ (I9).
	Atsipalaidavimo b das	2	„<...> pabandyti atsipalaiduoti <...>.“ (I2); „<...> draugai pakviesdavo atsipalaiduoti<...>.“ (I7).
	Noras ufsimir-ti	1	„<...> norisi užsimiršti <...>.“ (I3).
	Konfliktai -eimoje	4	„<...> susipykau su žmona.“ (I2); „<...> barniai namie.“ (I3); „Susipykau su mylima moterim <...>.“ (I4); „<...> po konflikto šeimoje <...>.“ (I9).
	Nenoras i-siskirti i- draug	2	„Pasiūlė draugai <...> nenorėjau išsiskirti ir pamėginau <...>.“ (I1). „<...> ir man draugai pasiūlė, o aš nenorėjau išsiskirti.“ (I8).
	Noras pabandyti	1	„<...> buvo įdomu pabandyti <...>.“ (I5).
	T v d mesio tr kumas	1	„<...> trūko tėvų dėmesio <...>.“ (I5).

Remiantis perspektyva, svarbu i-siai-kinti ir suprasti pirmines kliento priklausomyb s priežastis, jos atsiradim lemian ius veiksnius, kiek tai susij su socialine aplinka, kliento socialini ry-i tinklu, apimant visas jo s veikas su socialine aplinka kryptis (Barber, 2002).

2 lentel je pateikti duomenys rodo, kad konfliktai -eimoje „susipykau su žmona“ „ barniai namie“, „Susipykau su mylima moterim“, „ po konflikto šeimoje“ turi takos narkotini medfiag vartojimui. Taip pat pamin tos tokios priežastys kaip: nusiramini- ie-kojimas,

ad narkotik vartojimas vienas streso veikos b d , padedantis
it , 2009). Du informantai pamin jo, kad narkotini medfiag
draug : „Pasiulė draugai... nenorėjau „išsiskirti ir pamėginau
“; „... ir man draugai pasiulė, o aš nenorėjau išsiskirti“. Tai rodo, kad noras b ti pripafintiems
yra labai stiprus veiksnys. Didžiausi tak turi bendraamfiiai. Juos sieja labai stiprus bendrumo
jausmas. Tod l narkotin s medfiagos dafnai vartojamos norint neatsilikti nuo savo bendraamfli ,
nei-siskirti i-j , taip pat noras pabandyti (Davidavi ien ,2001). T v d mesio tr kumas taip pat
paskatina narkotik vartojim , tod l labai svarbu geri santykiai -eimoje; pasitik jimo ir
supratimo atmosfera; t v dom jimasis vaik problemomis (Bulotait , 2009).

Siekiant i-siai-kinti narkotik vartojim pasekmes, buvo pateiktas klausimas šKoki tak
narkotik vartojimas tur jo J s gyvenimui ó profesinei veiklai, sveikatai, santykiams su
artimaisiais?õ (fr. 3 lentel).

3 lentel

Narkotikų vartojimo pasekmės

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Psichosocialin s pasekm s	Pyk iai su t vais	4	„<...> pykausi su tėvais <...>.“ (I1). „<...> tėvai pyko, barėsi.“ (I4). „Pykausi su tėvais <...>.“ (I5). „Tėvai šaukė, barėsi.“(I9).
	Konfliktai su draugais	1	„<...> konfliktavau su draugais <...>.“ (I1).
	Darbo praradimas	6	š<...> praradau darbą <...>.“ (I2); „ Iš darbo išmetė.“ (I3). „Teko palikt gerai apmokamą darbą, po to iš kito darbo atleido.“ (I4). „Iš darbo liepė išeiti savo noru <...>.“ (I6). „Iš darbo išmetė<...>.“ (I7). „Praradau <...> darbą, mane tiesiog išmetė <...>.“ (I9).
	Skolos	1	„<...> prasiskolinau pinigų narkotikams.“ (I2).

Narkotikų vartojimo pasekmės

Kategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Psichosocialinės pasekmės (t. sinys)	5	„<...>paliko žmona.“ (I2). „Paliko draugas.“ (I3). „Mylima moteris mane paliko<...>.“ (I4). „Vyras<...>išvyko gyventi pas tėvus.“ (I5). „<...>draugė pasiėmė vaiką ir dingo.“ (I9).
Asocialaus elgesio apraiškos	Vagystės	2 „<...>vogiau<...>.“ (I7). „<...>apsivogiau <...>.“ (I8).
	Muštynės	1 „<...>įsiveldavau <...> muštynes<...>.“ (I1).
	Valkatavimas	2 „<...>šlitinėjau gatvėmis... (I-5)“ „<...>valkatavau<...> (I-8)“
Sveikatos problemos	3	„<...> sveikata sušlubavo <...>.“ (I2). „Sveikata greit sušlubavo, dažni galvos skausmai<...>.“ (I3). „Sveikata sutriko.“ (I4).

I-skirtos keturios kokybinės kategorijos, kadangi patvirtinanti teiginiai spektras gana platus, išskirtos 9 subkategorijos. 17 teiginiai rodo, kad narkotikų vartojimas dažniausiai sukelia psichosocialines pasekmes. Mokslinėje literatūroje (fiukauskien, 2006) teigiama, kad narkotikų vartojimas sukelia psichologines pasekmes – emocinis nepastovumas, pykio priepuoliai, psichozės, depresija, haliucinacijos, įvairios fobijos, abejingumas, asocialus elgesys. Kaip viena iš narkotikų vartojimo pasekmių galima susieti su nusikalstama veikla, asocialiu, kriminaliniu elgesiu, tai rodo kategorija šasocialaus elgesio apraiškose, kad narkotikams reikia vis daugiau pinigų, kuri patys narkotikų vartotojai savarankiškai negali uždirdyti, todėl didėja vagystės, apipilimai, sukčiavimai, kit smurtiniai nusikaltimai.

Taip pat patiriama daug socialinių nuostolių, pakinta socialiniai ir profesiniai ryšiai: dėl netinkamo gyvenimo būdo prarandama visuomenės, draugų bei artimųjų parama, paūlyja arba

–imoje, darbe, mokykloje (Bulotait , 2009). Narkotik
atos problemomis: „*sveikata sušlubavo*“, „*Sveikata greit*
“, „*Sveikata sutriko*“. . Tyos problemos i–ry–k ja kategorijoje
š Sveikatos problemos. Mokslin je literat roje (aplinskas, 2004) nurodoma, kad narkotikai
labiausiai pakenkia fizinei ir dvasinei individo sveikatai.

2.4. Dalyvavimo reabilitacijos procese motyvai

Kad dalyvauti reabilitacijos procese, asmuo turi suvokti priklausomyb . Priklausomyb s
suvokimas yra subjektyvi individo pozicija jo paties ligos atfvlgiu (Narkotik kontrol s
departamentas, 2008). Maclean, Pound, Wolfe, Rudd (2000), Dixon, Thornton, Young (2007),
Shifren, (2003) teigia, kad ligos suvokimas ir motyvacija reabilitacijai priklauso nuo
reabilitacijos supratimo, reabilitacijos darbuotoj vaidmens (informacijos pateikimo,
reabilitacijos plano ai–kumo, reabilitacijos tiksl ir tik tino rezultato suvokimo), sav s lyginimo
su kitais pacientais, gaunamo palaikymo.

Interviu metu respondent buvo klausiami š Kada supratote, kad tapote priklausomas,-a?o
Gauti atsakymai suskirstyti 2 kategorijas , kuriose pateikti 9 teiginiai (fr. 4 lentel).

4 lentel

Priklausomybės suvokimas

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Kit asmen taka suvokimui	T v taka	3	„Tėvai ilgai kalbėjo, maldavo kol įtikino <...>.“(I5). „< ...>jei ne jie (tėvai), pats nebūčiau to supratęs<...> .o(I7). „Be tėvų nebūčiau to supratęs...“(I8).
	Psichologo taka	1	„<...>ligoninėj daug kalbėjo psichologas, tada supratau<...>.“(I1).
	Asmens taka	1	“ <...> atsirado žmogus, kuris tiesiai šviesiai pasakė „Tu narkomanas“<...>.“(I9).
Asmeninis suvokimas	Paties asmens supratimas	5	„<...>tada supratau, kad arba turiu išsikapstyti <...>.“(I1). š<...> supratau pats<...> .o(I2).

Priklausomybės suvokimas

		Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Asmeninis suvokimas (t sinys)	Paties asmens suvokimas (t sinys)	5	„Tik ligoninėje po atpumpavimo supratau.“ (I3). „Kad esu priklausomas pripažinau tik po detoksikacijos.“ (I4). „Pati supratau<...>.“ (I6).

Analizuojant informant atsakymus pastebima, kad suvokti priklausomybę padėjo kiti asmenys, daugiausia tėvai - 5 teiginiai. 5 informantai priklausomybę suvokė patys. Išskiriamos 5 elgesio keitimo stadijos: iki svarstymo, svarstymo, pasirengimo, veiksmų ir palaikymo (Bulotaitė, 2009). Analizuojant gautus atsakymus išryškėja, jog tie informantai, kurie patys nepripažino priklausomybės nuo narkotikų, yra iki svarstymo stadijoje, jo problema gali būti akivaizdi kitiems ir draugams, tėvams. Asmenys, kurie suvokia tur problemą ir svarsto ar nereikia to nors imtis, patys pripažįsta priklausomybę. Gali praeiti nemažai laiko, kol filmogus suvokia, kad yra priklausomas, kad pats nebesugeba valdyti kritiškai tapusios situacijos (May, 2004).

Dalyvavimo socialinės reabilitacijos procese motyvai. Siekiant atskleisti dalyvavimo reabilitacijos procese motyvus, informantams buvo pateiktas klausimas „Kokie motyvai lėmė Jūsų dalyvavimą socialinės reabilitacijos procese?“ (fr. 5 lentelė).

5 lentelė

Dalyvavimo socialinės reabilitacijos procese motyvai

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Motyvai	Siekis/noras išsaugoti/susigrąžinti tėvams	4	„Šeima iškelė ultimatumą „narkotikai arba šeima“, ...norėjosi matyti augančius vaikus<...>.“ (I2). „Didžiausias noras – susigrąžinti šeimai<...>.“ (I6). „Ilgėjau šeimai, vaiko<...>.“ (I7)

s reabilitacijos procese motyvai

	ja	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Motyvai (t sinys)	Siekis/noras i-saugoti/susigrąžinti -eim (t sinys)	4	„Norėjau susigrąžinti šeimą <...>.“(I9).
	Siekis/noras sukurti -eim	2	“<...>norisi savo namų, vyro, vaikų<...> .“(I3). „<...>norėjau šeimą turėt, augint vaikus<...>.“(I4).
	Santykiai su t vais/artimaisiais	3	„<...>Norėjosi <...>,sutart su tėvais, giminėm <...> .“(I4). „<...>gailėjau tėvų.“(I7). „Norėjosi<...>padėti tėvams.“(I9).
	Noras turėti darb	5	„Finansinę padėtį pagerint susirandant darbą pasveikus š<...>.“(I4) „Norėjau<...>užsidirbti.“(I5). „<...>norėjau dirbti, užsidirbti.“(I7). „Reikėjo turėti darbą bent jau.“(I8). „Labai norėjau daryti tai ką sugebu <...>.“(I9).
	Sveikata	2	š<...>problemos su sveikata nedavė ramybės <...>.“(I3). „Gaila buvo sveikatos – jos nesugrąžinsi<...>.“(I4).

s reabilitacijos procese motyvai

		Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Motyvai (t sinys)	Moksl siekimas	3	„Norėjau toliau siekti mokslų.“ (I1). „Norėjau mokytis<...>.“ (I5). „<...>norėjau tęsti mokslus, <...>.“(I8).
	Bausm s baim	3	„ Bijojau, kad galiu sėst zonon <...> .“ (I1). „Bijojau vėl pakliūti į kalėjimą .“(I7). „<...>bijojau visai nusivažiuoti, kad netektų gyvenimo praleist už grotų.“(I8).

Remiantis informant atsakymais galime teigti, kad labai svarbus artimiausio socialinio tinklo atk rimas. Informantams svarbiausia –eima, vaikai, bendravimas su t vais. Socialiniai ry–iai lemia kaip fmon s gyvena, kaip vertina savo patirt , patenkina savo poreikius. Mi–kinio (2003) teigimu, –eima yra unikalus ir savo esme nei–nykstantis socialinis derinys, nes apr pia vis ne tik atskiro flogaus, bet ir visos visuomen s egzistavimo spektr . Kaip rodo vertybi tyrimai, –eima uffima svarbi viet tiek vyr , tiek moter gyvenime, nes ia pajuntama gyvenimo pilnatv . Informant teiginiai: „Finansinę padėtį pagerint susirandant darbą pasveikus.“ „Norėjau<...>užsidirbti.“ „norėjau dirbti, užsidirbti.“ „Reikėjo turėti darbą bent jau.“ „Labai norėjau daryti tai ką sugebu“ atskleidffia koks svarbus darbas individo gyvenime. Darbo netur jimas skatina nepasitik jim savimi, sukelia psichologin tarp , tuo pa iu ir socialin izoliacij . Motyvacijai sveikti takos turi noras siekti moksl , tai rodo, kad informantai galvoja apie ateit , tai skatina juos reabilituotis, kad gal t realizuoti savo siekius. Narkotini medfflag vartojimas glaudffiai susij s su nusikalstamu elgesiu (aplinskas, 2004, fiukauskien , 2006). Suprasdami negatyvias narkotini medfflag vartojimo pasekmes, informantai nurodo bausm s baim , kaip motyv dalyvavimui socialin s reabilitacijos procese: š Bijojau, kad galiu sėst zonon “ „Bijojau vėl pakliūti į kalėjimą“, „bijojau visai nusivažiuoti, kad netektų gyvenimo praleist už grotų“.

uomenės pasirinkimo motyvai. Savanoriškumo pagrindu apsisprendusi keisti savo gyvenimą bendruomenė, kurioje psichologinio pobūdžio ligos imasi atsakomybę už gydymą irsipareigoja laikytis visų bendruomenės taisyklių, kad būtų galima užtikrinti terapines bendruomenės veiklas ir bendruomenės pacientų sveikimą. Vienas svarbiausių terapinės bendruomenės tikslų – keisti priklausomo asmens mąstymą, elgesį, gyvenimo būdą bei išmokyti jį savidisciplinos gairėmis (Arnau, 2006; Bulotaitė, 2009; Čaplinskas, Gasiliauskas ir kt. 2009).

Kad atskleistų kodėl informantai sveikimui rinkosi socialinę reabilitacijos bendruomenę, interviu metu buvo pateiktas klausimas „Kodėl sveikimui rinkotės socialinę reabilitacijos bendruomenę?“. Atsakymai, atskleidę faktinius reabilitacijos bendruomenės pasirinkimo motyvus, pateikti 6 lentelėje.

6 lentelė.

Socialinės reabilitacijos bendruomenės pasirinkimo motyvai

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Socialinės reabilitacijos bendruomenėje pasirinkimo motyvai	Pasitikėjimas	2	„<...> galima sulaukti pasitikėjimo.“ (I2). „<...> gali<...> pasitikėti savimi ir kitais.“ (I9).
	Palaikymas	3	„Norėjosi, kad mane palaikytų<...>.“ (I4). „<...> svarbu<...> palaikymas.“ (I6). „<...> norėjosi<...> palaikymo.“ (I8).
	Supratimas	3	„Norėjosi, kad <...> suprastų<...>.“ (I4). „<...> svarbu<...> supratimas<...>.“ (I6). „<...> norėjosi supratimo<...>.“ (I7).
	Nerimas	1	„<...> jaučiau nerimą<...>“ (I3).
	Neinstitucinė aplinka	3	„Nenorėjau ligoninės sienų daugiau matyti <...>.“ (I1). „Nesinorėjo valdiškos įstaigos, <...>“ (I2). „<...> bendruomenė tai ne ligoninė.“ (I9).

os bendruomenės pasirinkimo motyvai

	riją	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Socialinės reabilitacijos bendruomenėje pasirinkimo motyvai (t sinys)	Namus primenantį aplinka	3	„<...>bendruomenė kažkuo primena namus.“(I2). „<...>norėjau jaustis kaip namie,<...>.“(I-8). „<...> bendruomenė tai ne ligoninė <...>.“(I9).
	Noras pasislėpti	1	„<...>norėjau pasislėpti nuo visų<...>.“(I3).
	Gėdos jausmas		„<...>buvo gėda.“ (I3) .
	Atsiribojimas	1	<...>norėjosi atsiriboti nuo buvusių draugų.“ (I9).
	Tv /artimų taka	4	„ Ne pats rinkausi, tėvai pasiūlė <...>.“(I1). „Bendruomenę pasiūlė giminaičiai <...>.“(I3). „Tėvai nuvežė, aš sutikau.“(I5). „ Tėvai liepė rinktis arba ligoninė, arba bendruomenė<...>.“(I8).
	Blaivumo siekis	3	„<...>reikėjo laiko išgyventi blaiviai.“(I4). „<...> turėjau iškentėti be narkotikų <...> .“(I7). „ <...> pamiršti narkotikus <...>.“(I9).
	Susivokimas savyje	1	„<...>reikėjo susivokti savyje <...>.“(I4).
Mokslo siekis	1	„Tikėjau, kad išmoksi, girdėjau ten vyksta užsiėmimai.“ (I7).	

os bendruomenės pasirinkimo motyvai

	rija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Socialinės reabilitacijos bendruomenėje pasirinkimo motyvai (t sinys)	Darbinis g dffis tobulinimas	1	„Norėjau<...> tobulinti darbinis įgūdžius <...>.“(I9).
	Pofli rio gyvenim keitimas	1	„<...>gali<...>pakeist požiūrį į gyvenimą <...>.“(I9).

Lentelėje pateikti duomenys rodo, kad noras sveikti bendruomenės kilod l palaikymo, pasitikėjimo, supratimo poreikio. (2000) paflymi, kad pagalb , param ir supratim flmon s dafnai randa savitarpio pagalbos grup se, vienijaniose toki pat problem turinius asmenis. flmon s, kuriuos vienija ta pati problema, labiau supranta vieni kitus, geriau flno, kaip vienas kitam pad ti.

Kaip prieflast reabilituotis bendruomenėje, informantai nurodo ir bendruomenės aplink , nurodo, kad nenori institucinės aplinkos („nenorėjau ligoninės sienų daugiau matyti“(I1); „Nesinorėjo valdiškos įstaigos, o bendruomenė kažkuo primena namus...“(I2), noras atsiriboti nuo buvusių draug rodo baim v l prad t vartoti narkotikus. T v , artim j paskatinimas taip pat turi takos renkantis bendruomen . Informantai nurodo nor atsikratyti flalingo pro io , tai viena pagrindinių s lyg pradant reabilitacijos proces . Asmenys, priklausomi nuo narkotini medfflag , bendruomen atvyksta savo valia, nusprend keisti savo gyvenim (Bulotait , 2009). Informantai nurod dalyvavimo socialinėse programose poreik , reabilitacijos bendruomenėje siekiama pad ti flmon ms tinkamai ir konstruktyviai atpaflinti, valdyti ir reik-ti savo jausmus, prisiimti atsakomyb ufl savo veiksmus, tobulinti profesinius g dffius.

2.5. Reabilitacijos proceso bendruomenėje vertinimas

Reabilitaciją bendruomenėje palaikanti aplinka. Informantams pateiktu klausimu š Kas Jums pad jo, skatino reabilituotis bendruomenėje?o buvo siekiama suffinoti kas padeda, palaiko reabilitacijos proceso metu.

Reabilitaciją bendruomenėje palaikanti aplinka

	Veiklos pavadinimas	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Reabilitaciją bendruomenėje palaikanti aplinka.	Bendruomenės narių palaikymas	5	<p>„Labai palaikė<...> pirmoje fazėje, kai negalėjau nė su kuo susitikti kiti bendruomenės nariai.“(I1).</p> <p>„<...> paramą gavau iš bendruomenėje esančių žmonių, <...>.“(I2).</p> <p>„Kai esi tarp žmonių, o jie tokie patys kaip ir tu tai ir kapstaisi, pasikalbi ir pasidaro geriau.“(I3).</p> <p>„Sunkiausia pradžia<...> pamatai, kad šalia yra žmonės kuriems taip pat nelengva, tada susiimi ir eini į priekį.“(I5).</p> <p>„<...> bendruomenėje esi tarp žmonių, kurie tave visada supras ir atjaus.“(I9).</p>
	Personalo palaikymas	3	<p>„<...>, bet bendruomenės personalas padėjo.“(I4).</p> <p>„<...> bendruomenėje dirbantys žmonės <...>.“(I6).</p> <p>„Palaikė<...> bendruomenės žmonės <...>.“(I8).</p>
	Artimųjų palaikymas	5	<p>„<...> palaikė tėvai <...>.“(I1).</p> <p>„<...>, kad yra artimieji, kurie apie mane galvoja.“(I3).</p> <p>„<...> kas manęs laukia namie taip pat mane palaiko.“(I7).</p> <p>Pirmiausia jaučiau tėvų palaikymą, ypač mamos.“(I9).</p> <p>„Palaikė tėvai<...>.“(I8).</p>

Reabilitacijos bendruomenės, priklausomi asmenys privalo atsisakyti bendruomenės tikslas yra išmokyti priklausomus asmenis veiksmus ir pritaipyti visuomenėje. Tuo tikslu sveikimo procesas suskirstytas į tam tikras fazes: adaptacijos (nekontaktinė), ribotą kontaktą, atsakomybę, kontaktinę (socializacija ir integracija visuomenėje). pratusiems prie netvarkingo gyvenimo, priklausomiems asmenims, sunku prisitaikyti prie griežtos drausmės, paklustaisykloms, riboti kontaktus ir t.t.

Kaip matyti 7 lentelėje reabilitacijos proceso metu daugiausia palaikymo informantai sulaukia iš bendruomenės narių ir t.v. Trys informantai nurodo ir bendruomenėje dirbančio personalo paramą. *Saveika su kitais bendruomenės nariais ir personalu* - vienas esminių reabilitacijos bendruomenės komponentų, per kurį pasinaudojama pačia bendruomenės esmė jos šibendruomeni-kumuö (Vandeveld, Broekaert, Yates & Kooyman, 2004).

Reabilitacijos paslaugų vertinimas. Kompleksiniu klausimu „Kaip vertinate bendruomenėje teikiamas paslaugas? Kokius išveig te tr kumus?“ siekta atskleisti reabilitacijos proceso vertinimą išpačių reabilitacijos procese dalyvavusių asmenų perspektyvos.

8 lentelė

Reabilitacijos proceso vertinimas: teigiamos patirtys

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Elgesio pokyčiai	Atsakomybė	1	„<...> gali išmokyti atsakomybės už savo veiksmus <...>.“ (I2).
	Pasitikėjimas	2	„<...> išmokau pasitikėti savimi <...>.“ (I3). „<...> pasitikėti kitais <...>.“ (I6).
	Stiprybė	2	„<...> jaučiuosi stipresnė <...>.“ (I3). „<...> sustiprėjau psichologiškai.“ (I6).
	Psichinio valdymas	3	„<...> išmokau valdyti pyktį <...>.“ (I6). „<...> be triukšmo spęsti konfliktines problemas <...>.“ (I7). „<...> išmokau susivaldyti, nutylėti.“ (I9).
	Uflluojauta	1	„<...> užjausti (I-6).“

litacijos proceso vertinimas: teigiamos patirtys

		Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Elgesio pokyčiai (t sinys)	Motyvacija sveikimui	5	„Įsitikinau, kad noriu pasveikti <...>.“(I1). „Šžinau, kad noriu pasveikti.“(I5). „ Sužinojau apie savo ligą <...>.“(I 4). „<...>daug sužinojau apie savo ligą<...>.“(I8). „<...>priklausomybė lyg tikinti bomba <...> įveikti norą vartoti narkotikus .“(I7).
Atkryčio prevencija	Supratimas apie atkrytį	2	„ Daugiau sužinojau apie atkrytį <...>.“(I4). „<...>sužinojau kaip išvengti atkryčio.“(I8).
Darbas su šeimais	Šeimos narių konsultavimas	3	„<...> skiriamas dėmesys <...> šeimai (I3)“ „<..> tėvai dalyvavo konsultacijose <..>.“(I5). „Be to tėvai dalyvavo paskaitose<...>.“(I8).
Socialinių, profesinių gėdžių lavimas	Darbiniai gėdžiai	3	„<...>gali lavinti, tobulinti darbinius įgūdžius.“(I2) „<...>įgyti darbinių įgūdžių <...>.“(I4). „Įgavau naujos darbinės patirties<...>.“(I6).
	finišas	3	„<...> galima įgyti žinių <...>.“(I4). „Supratau, kad noriu įgyti išsilavinimą <...>.“(I8). „ Paskatino mokytis, kad daugiau darbą, reikia išmokyti kažką naujo.“(I9).
Dvasinės vertybės	Tikėjimas	3	„ Mano gyvenime atsirado tikėjimas, malda.“(I3). „ Atradau pamirštą tikėjimą, mane tai palaiko.“(I6). „ Manyje kažkas apsivertė...kai esi vienas, gali kreiptis į Dievą .“(I9).

patirtis (fr. 8 lentel) išskiriamos 5 kategorijos. Gauti atsakymai šios procese didel reikimą turi elgesio keitimo terapija, intervencijos, kuri metu priklausomi nuo narkotini medžiagų asmenys gyja daugiau motyvacijos blaiviam gyvenimui, elgesio pokyiams, išmoksta valdyti stresą, spręsti kylantius konfliktus, tai suteikia jiems daugiau pasitikėjimo. Daugumoje programų naudojama elgesio terapija. Ji naudinga paaiškinant, kad vartojimas tai nėra vien tik fiziologinis potraukis medžiagai, o tai yra susiformavęs gyvenimo būdas. Dažnai vartojimas yra susijęs su emocijomis (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008). Daugiausia teigini išskirta subkategorijoje šMotyvacija sveikimui. Motyvuojant priklausomus žmones sveikti, labai svarbu yra flinoti, kokie tam tikru momentu jie poreikiai, susiję su narkotikų vartojimu, yra svarbiausi ir koks yra motyvacijos lygmuo (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008). Kaip teigiamą patirtį galima vardinti ir *socialinių, profesinių įgūdžių ugdymą*. Besireabilituojantiems asmenims svarbu kokie jie veiks palik bendruomenę, išsilavinimo siekimas. *Darbinės ir mokomosios veiklos metu* siekiama suteikti darbinę įgalybę, taip pat jie metu narkomanai mokosi efektyvi bendravimo įgalybę (Bulotaitė, 2009). Trijų respondentų atsakymai rodo, kad reabilitacijos metu ne mažiau svarbi ir atkryčio prevencija. Trys asmenys bendruomenėje kaip pastiprinant blaivijame veiksni atrado tik jį. Sistemingai vartojant narkotikus devalvuojasi žmogaus asmenybė. Tradicinės vertybės laipsniškai pakeičiamos šnarkomanišką vertybių sistema. Socialinės reabilitacijos proceso metu vertybės ugdomos, kad priklausomas asmuo galėtų jomis remtis gyvenime (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008). Analizuojant atsakymus pastebima, kad –eimos nari traukimas reabilitacijos procese teigiamai veikia ne tik pat priklausomą asmenį, bet ir jo –eimos narius. Darbo su –eima tikslas – pasiekti pokyčių ne tik individo, bet ir –eimos, lygmeniu. Priklausomybė sergančio asmens elgesį stipriai veikia jo aplinka. Todėl norint pakeisti priklausomo žmogaus elgesį, būtina keisti ir jo aplinką. Priklausomo asmens gydymo procese svarbu traukti jo partnerį ir kitus artimus jo aplinkos žmones (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008).

Per *neigiamas patirtis* (fr. 9 lentel), atskleidžiami reabilitacijos procese kylantios problemos, trūkumai.

9 lentel

Reabilitacijos proceso vertinimas: neigiamos patirtys

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Psichologo konsultacijų trūkumas	Individualios konsultacijos	4	„<...> daugiau laiko skirti ne grupiniams užsiėmimams, o kalbėtis su pačiu žmogumi.“ (I1).

temas: neigiamos patirtys

		Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Psichologo konsultacijų tr kumas (t sinys)	Individualios konsultacijos (t sinys)	4	<p>„<...> daugiau laiko skirti ne grupiniams užsiėmimams, o kalbėtis su pačiu žmogumi.“ (I1).</p> <p>„<...> be to galima būtų bendrauti su psichologu atskirai, kartais to norisi.“ (I2).</p> <p>„ Per mažai bendravau su psichologu<...>.“ (I3).</p> <p>„Psichologas galėtų daugiau dirbti su vienu žmogum, ne su grupe.“ (I5).</p>
	Grupinės konsultacijos	1	<p>„ Daugiau dėmesio reikia skirti psichologo paskaitoms, manau, jos per retos .“ (I7).</p>
Pasiskirstymas bendruomenėje	Pasidalijimas, išnaudojimas	3	<p>„<...> išnaudoja atėjusius, būna pasikėlę.“ (I1).</p> <p>„< ...> jaučiasi pasidalijimas, nėra bendruomeniškumo.“ (I2).</p> <p>„ Nervino senbuvių požiūris į naujokus.“ (I4).</p>
Siaura profesinio paruošimo pasila	Profesijų tr kumas	3	<p>„ Atsibodo tie patys darbai, norėjosi išmokti kažko naujo, gal tai praverstų ieškantis darbo.“ (I2).</p> <p>„ Per mažai<...> kitokių profesijų.“ (I3).</p> <p>“ <...> galėtų būti platesnis profesijų pasirinkimas<...>.“ (I9).</p>
Kultūrinis renginių tr kumas	Kultūrinis gyvenimas	3	<p>„<...> norėjosi daugiau kultūrinių renginių, gal išvykų.“ (I3)</p> <p>„ Per mažai kultūrinių renginių pačioj bendruomenėj, norisi išvykti kur nors.“ (I4).</p> <p>„ Trūko renginių, koncertų <...>.“ (I9).</p>
Individualios erdvės tr kumas	Atskira erdvė	1	<p>„<...> norėjosi turėti savo atskirą kampeį, kad pabūt vienai.“ (I3)</p>

Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features

temas: neigiamos patirtys

	ja	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Individualios erdvės trūkumas (t sinys)	Rutina, trintis	2	„Vargina būvimas su tais pačiais asmenimis, nėra galimybės pakeisti aplinką.“(I4). „Nervina tai, kad visi aplink trinasi, esi lyg narve.“(I5).
Griežta drausm	Apribojimai	3	Laisvės stygius <...>.“(I1). „Nervino tai, <...>kad iš paskos vaikšto prižiūrėtojas, esi suvaržytas taisyklių.“(I5). „Kartais nervus gadino nuobaudos.“(I8).

Remiantis informant atsakymais, labiausiai reabilitacijos procese pasigendama individuali psichologo konsultacij , tai rodo 4 teiginiai, taip pat pageidaujama platesnio profesinio paruošimo, tai labai svarbus veiksnys ieškantis darbo, persikvalifikuojant. Teorijoje nurodomi principai, kuri laikantis vyksta reabilitacijos procesas, vienas j „<...> kiekvienas asmuo yra individualus ir nepakartojamas, kiekvieno jų problemas gali turėti skirtingas šaknis, todėl yra tikslinga individualizuoti reabilitaciją“(Krikšniškis, Klimavičius, Kimtys, 1996), tyrime atsiskleidžia tai, kad individualūs poreikiai patenkinami iš dalies.

Kaip problemas bendruomenėje, informantai vardija ir nebendruomenėkum bei per griežtą drausmą (tai galima vardinti ir kaip paties asmens problemą negebėjimą bendrauti, nenorą paklusti bendruomenės taisykloms), kultūrinį renginį stoką, individualios erdvės trūkumą. Ypač svarbų vaidmenį iame procese turi reabilitacijos bendruomenės senbuviai, kuri pavyzdys skatina naujai atėjusius bendruomenės narius keisti savo elgesį. Kai kurie aktyvesni žmonės siekia užimti vyraujančias pozicijas, kadangi tai suteikia daugiau galimybių pasinaudoti vairiomis privilegijomis, pavyzdžiui, galima liepti kitam žmogui padaryti vairius darbus už tave. Asocialiame santykių pasaulyje vyraujančios pozicijos užimimas ir grupės santykiai dažnai nusistovi pagal žmogaus principą, nors tai jį gali nebūtinai fizinio pozicijos gali būti tvirtinamos ir psichologine agresija. Reabilitacijos bendruomenėje tiek fizinė, tiek psichologinė agresija draudžiama, tačiau ir be to esama daug būdų, kuriuos priklausomi asmenys gerai išmano, kaip daryti psichologinį spaudimą – antaflu, manipuliavimu kito žmogaus silpnybėmis ir pan. (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008).

Pagrindinis reabilitacijos tikslas ó reintegracija į visuomenę. ne tik kaip gr flimas visuomen , bet ir s kmingas pritaipimas asmen , priklausom nuo narkotik , socialin s atskirties maffinim (Bulotait , 2009). Siekiant atskleisti, asmen , priklausom nuo narkotik , socialin s reabilitacijos reik–m , socialin s atskirties maffinime, respondentams buvo ufduoti klausimai susij su j gr flimu visuomen .

Klausimu šKaip jaut t s palik s -usi bendruomen ?ó norima atskleisti informant savijaut i–jus i– saugios bendruomen s aplinkos. I– pateikt informant atsakym i–skirtos 8 subkategorijos (fr. 10 lentel).

10 lentel

Savijauta palikus bendruomenę

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Savijauta palikus bendruomen	Nerimas,	4	„<...> jaučiau nerimą dėl ateities<...>.“(I1). „<...>buvo neramu, kaip mane priims visuomenė<...>.“(I-4). „<...>buvo neramu<..>.“(I5). „<...>gal nerimavau<...>.“(I7).
	G da	2	„<...> gėda nuo giminių...“(I1). „<...> pažvelgti giminėm į akis, paaiškinti sūnui<...>.“(I7).
	Nerimas dėl atkryčio	1	„ Nerimavau dėl atkryčio .“(I3).
	Nerimas dėl sidarbinimo	1	„<...> gal nerimavau dėl to kaip reikės įsidarbinti <...> .“(I7).
	Keista savijauta	1	„ Savijauta buvo keista – nei pakartas, nei paleistas.“(I9).
	Noras planuoti ateit	6	„<...> žinojau, kad tuoj pat ieškosiu darbo<...>buvo didelis noras kompensuoti dėmesį šeimai.“(I2). „<...>norėjosi pradėti gyvenimą iš naujo.“(I-3). š<...>nor jau visk prad ti i– naujo.ó(I4). „< ...>žinojau, kad nesėdėsiu rankų sudėjęs.“(I7).

		Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Savijauta palikus bendruomenę (t sinys)	Noras planuoti ateitį (t sinys)	6	„<...>žinojau, kad tesiu mokslus, žinojau ko noriu iš gyvenimo.“(I8). „ Žinojau ko noriu, tik nežinojau ar pavyks, bet tikėjau savo jėgomis.“(I9).
	Džiaugsmas, pasitikėjimas savimi	4	„ Džiaugiausi išėjęs, jaučiausi stiprus.“(I2). „<...> jaučiausi stipri...“(I3). „< ...> viduje buvau laiminga, kad įveikiau savo ligą.“(I6). „ Jaučiausi gerai, bendruomenėje sustiprėjau, išmokau pasitikėti savimi .“(I7).
	Baimis sutikti senus draugus	1	„Bijojau sutikti senus draugus, kad vėl nepasiduočiau pagundai.“(I5).

Analizuojant gautus atsakymus matyti, kad palik bendruomenės informantai jautė nerimą, todėl prieš gimines, kaimynus, tačiau net ir nerimaudami pasitikėjo savo savimi, turėjo planuoti ateitį, žinojo ko nori iš gyvenimo. Vieno informanto atsakyme atsispindi baimis sutikti senus draugus ir pasiduoti pagundai grįžti prie senos profesijos. Tai rodo, kad bendruomenėje gyti socialiniai gėdijimai padeda grįžti visuomenėje, suteikia pasitikėjimo savo jėgomis, stiprina motyvaciją blaivybei ir profesinei veiklai.

Problemos, kylančios po socialinės reabilitacijos proceso. Narkotikų kontrolės departamentas (2008) vardija pagrindines problemas su kuriomis susiduria priklausomi nuo narkotikų asmenys, palik socialinės reabilitacijos bendruomenės, tai nedarbas ir gyvenamos vietos neturėjimas. Informantams pateiktu klausimu „Nurodykite problemas su kuriomis susiduria teigiamai socialinės reabilitacijos bendruomenės“ buvo siekiama sufinuoti su kokiomis problemomis jie susiduria po socialinės reabilitacijos proceso, palik bendruomenės.

socialinės reabilitacijos proceso

	a	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
<p>Problemos, grįžusios į socialinę reabilitacijos bendruomenis</p>	<p>sidarbinimo problemos</p>	<p>4</p>	<p>„Didžiausia problema įsidarbinimas<...>.“(I2). „Sunkiausia buvo susirasti darbą<...>.“(I5). „<...> pergyvenau dėl įsidarbinimo, nes nepriėmė.“(I6). „<...>problema buvo kaip susirasti darbo...“.(I7).</p>
	<p>Gyvenamojo būsto problemos</p>	<p>3</p>	<p>„Didžiausia problema <...> ir gyvenamos vietos neturėjimas.“(I2). „Visų pirma tai galvojau kur apsigyvensiu, nes neturiu kur grįžt.“(I3). „ Sunkiausia žinot, kad neturi kur grįžt, nes anksčiau gyvenau moters bute, bet likau kaip stoviū<...>.“(I5).</p>

Analizuojant informant atsakymus, išskirtos dvi subkategorijos kurias sudaro 7 teiginiai. Kaip pagrindinis išskirtos problemos susijusios su sidarbinimu (4 teiginiai) ir gyvenamojo būsto (3 teiginiai) (fr. 11 lentel).

Kadangi iki dalyvavimo socialinė reabilitacijos procese asmenys, priklausomi nuo narkotinių medžiagų, gyveno asocialiu gyvenimu, kai kurie prarado vėrimas, tai su lygojo ir gyvenamojo būsto netekim, todėl pirmo reabilitacijos proceso jie susidūrė su šia problema. Keturi asmenys nurodo nedarbą kaip didžiausią problemą, tai taip glaudžiai susiję su informant praeitimi, asocialiu gyvenimo būdu.

Kaip teigiama teorijoje, gyvenamosios vietos neturėjimas (223 asmenys, 37,9 proc.) yra problema, dažniau tarp socialinai atskirties žmonių. Nėsigyti ar išlaikyti būstą trukdo ne tik finansiniai, bet taip pat ir sociopsichologiniai bei juridiniai kliūties. Sutrikus santykiai vėimoje, nesocialus gyvenimo būdas, nesugebėjimas išsaugoti nekilnojamą turtą, mokesčių už butą nemokėjimas ir kiti siskolinimai yra visa tai dažniausiai lemia, kad priklausomi asmenys neturi pastovios gyvenamosios vietos (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008).

Pastebima, kad 3 asmenys su problemomis nesusidūrė arba jų nesureikšmino. Tai atskleidžia teiginiai:

... nesukau galvos. Jokių problemų nebuvo, nes tėvai manim
... na, kad gyvensiu pas tėvus, tad dėl stogo buvo ramu (I5)];
... žinojau kur gyvensiu, kad mokysiuos (I8)].

Profesinė veikla, kaip prielaida socialinės atskirties mažinime. Socialin atskirtis turi
neginijam poveik atstumtos grup s nari pafleidffiamumui. Vienas socialin s atskirties
pavyzdffli gal t b ti tai, kad asmenims priklausomiems nuo narkotini medffliag sidarbinti
galimy b s yra labai ribotos. Tam, kad maffinti socialin atskirt , bendruomen se teikiamos
profesini g dffli ugdyimo, konsultavimo apie sidarbinimo galimybes paslaugos (Bulotait ,
2009). Norint atskleisti koki reik m , toki paslaug teikimas tur jo informantams, buvo
ufduoti sekantys klausimai š Ar gr fl i–bendruomen s band te sidarbinti? Kaip jums tai sek si?
Kaip manote ar bendruomen je gyti profesiniai g dffliai pad jo ie kantis darbo?

12 lentel

Įsidarbinimo patirtys

Kategorija	Subkategorija	Teiginių dažnis	Įrodantis teiginys
Nes kmingos patirtys	Neigiamas darbdavi poffi ris	3	„<...>nes ankstesniam mano darbdaviui nepatiko mano praeitis, tai pasakė tiesiai šviesiai.“ (I2). „<...> mačiau, kad darbdaviai nenori priimti, nes bijo, kad ne atkrisčiau.õ(I4). „<..>.pasiülė darbą, bet kai darbdavys sužinojo, kad gydžiausi nuo narkotikų ,nutarė nebepriimt.“ (I6).
	Nepalankus visuomen s poffi ris	2	„Darbą rasti buvo sudėtinga, nes visi tave pažįsta ir nenori įdarbinti. <...>nes daug priklauso nuo to kaip į tave žiūri kiti. Aš jaučiau nusistatymą.“ (I3). „ Kaime visi žino kas tu, galvoja, ateis, apvog s.“ (I7).

	Kategorija	Teiginis dažnis	rodantis teiginys
Nes kmingos patirtys (t sinys)	Darbo patirties stygius	1	„<...>ėjau į darbo biržą, darbo nepasiūlė, nes neturiu reikiamos patirties.“(I1).
	I-silavinimo stygius	1	„<...>darbo man nepasiūlė, nes neturiu normalaus išsilavinimo.“(I5).
S kmingos patirtys	Laikinas darbas	5	„<...>turiu šioją tokį, kad ir laikiną darbelį.“(I1). „Vėliau radau laikiną darbelį, padėjau staliui gaminti baldus iš plokščių,<...>.“(I2). „Šiek tiek uždarbiavau pas žmones.“ (I3). „Pusei metų gavau valytojos darbą.“ (I6). „Verčiuosi atsitiktiniais darbais.“ (I7).
	Kursai	4	„<...>ėjau į darbo biržą <...> pasiūlė kursus suvirintojų.“ (I1). „<...>lankiau kursus apdailininko<...>.“ (I4). „Ruošiuosi lankyti kursus, tikiuosi gauti kokį darbelį“.(I5). š<...>vėliau išsiuntė į kursus apdailininko<...>.“(I7).
	Bendruomenėje gyti g dffiai		š<...>bendruomenėje ko išmokau, dabar galiu pasinaudoti.“(I1). „<...>radau<...>darbelį<...>to buvau pramokęs bendruomenėje, užsiėmimų metu.“ (I2). „<...>lankiau kursus apdailininko<...>to buvau pramokęs bendruomenėje.õ(I4).

	gorija	Teigini dafnis	rodantis teiginys
S kmingo patirtys (t sinys)	Bendruomenėje gyti g dffiai (t sinys)	6	„Bendruomenėje gavau kompiuterinio raštingumo pagrindus, kurie man pravertė susirandant darbą.“ (I6). „Bendruomenėje išmokau remonto, statybos darbų, tad jei kas paprašo – padarau.“ (I7). „Bendruomenėje pramokau remontuoti, šiek tiek kompiuteriu dirbt <...>.“ (I8). „<...> bendruomenėje išmokau virinti <...>.“ (I9).
	Pastovus darbas	3	„<...> ir dirbu gan neblogą darbą, kuris man patinka.“ (I4). „Vėliau radau geriau apmokamą darbą, kurį iki šiol dirbu.“ (I6). „<...> įsidarbinau suvirintoju vienoj bendrovėj.“ (I9).
	I–silavinimo siekimas	1	„Šiuo metu mokausi <...>.“ (I8).

Analizuojant gautus atsakymus atskleista, kad 8 informantai bandė sidarbinti. Vienas informantas turi tikslą pabaigti mokslus. Visi bandė sidarbinti informantai teigia, kad tai nebuvo lengva. Sidarbinimapsunkino visuomenės, darbdavių požiūris asmenį, priklausomuo narkotikų ir patirties stygius. Su patirties ir išsilavinimo stygiumi bandė sidarbinti, susidūrė 2 respondentai. Gauti teiginiai parodo, kad darbo susiradimapsunkina nepalankus darbdavių požiūris asmenį, priklausomuo narkotikų medžiagų. Moksliniėje literaturoje (Narkotikų kontrolės departamentas, 2010) pažymima, kad darbdaviai, baimindamiesi atkryčio, atsakomybės perkūmo, nenori priimti darbą asmenį, priklausomuo narkotikų medžiagų. Nepalankus visuomenės požiūris taip pat sukelia problemą ieškantis darbo.

iamas asmens, priklausomo nuo narkotini medfiag vaizdis.
nformantai. Tai rodo, kad visuomen –alinas toki asmen ,
labiau sustiprindama –i asmen socialin atskirt .

Be nes kming patir i bandant sidarbinti informantai vardija ir s kmingas patirtis. Po socialin s reabilitacijos proceso 5 informantai rado laikin darb , trys - pastov darb . sidarbinimui takos tur jo reabilitacijos proceso metu gyti g dffiai, tuo tikslu reabilitacijos bendruomen se, kad patenkinti, asmen priklausom nuo narkotini medfiag , poreikius, –alia psichologini ir socialini paslaug ir –vietimo, teikiamos profesinio mokymo bei darbinimo paslaugos (darbo terapija - aplinkos tvarkymo darbai, sodo, darflo darbai, gyvuli ir pauk– i auginimas; kalb , kompiuterinio ra–tingumo, perkvalifikavimo kursai ir kt.) (Narkotik kontrol s departamentas, 2010).

Savipagalbos poreikis. Kadangi informantai lanko savipagalbos grup , informant buvo paklausta šKod l lankote savipagalbos grup ? Kas paskatino tai daryti?o

13 lentel

Dalyvavimo savipagalbos grupėje motyvai

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Dalyvavimo savipagalbos grup je motyvai	Bendruomen s taka	4	„Apie savipagalbos grupių veiklą sužinojau dar būdamas bendruomenėje, tai ir paskatino ją lankyti.“ (I1). <..>.bendruomenėje lankėsi vienas šios grupės narys ir suteikė informacijos.“(I3). „Bendruomenėje buvo kalbama, kad išėjus gali būti nelengva, kad galima dalyvauti savipagalbos grupių susirinkimuose. Davė kontaktus ir atėjau.“ (I5). „ Jei ne bendruomenė, tikrai nebūčiau radęs tokių ger žmonių.“(I6).
	Vienodumas	3	„ Čia mes visi vienodi<..>“. (I1). „Mes čia lyg šeima<...>“. (I5). „ Čia mes vienodo likimo<...>“. (I9).
	Supratimas	4	„<...>čia randi supratimą,<...>“. (I2). Čia radau<...>, supratimą<...>“. (I3). „<...>-niekas tavęs taip nesupras, kaip tokie kaip Tu.“ (I6). „ Čia radau draugus, kurie supranta<..>“. (I4).

albos grupėje motyvai

	a	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
Dalyvavimo savipagalbos grupėje motyvai (t sinys)	Pagalba	3	„Šios grupės reikalingos, nes padeda gyventi.“ (I2). „Čia radau draugus kurie <...> padeda.“ (I4). „<...> kai jaučiu, kad sunku daros, visada atskubu <...>“ (I9).
	Pokalbiai	4	„<...> galim pasikalbėti <...>.“ (I1). „<...> atskubu pasikalbėti.“ (I9). „Ateinu kitų paklausti, pakalbėti.“ (I8). „<...> galiu su kitais pasidalinti savo išgyvenimais.“ (I7).
	Bendravimas	1	„<...> vieni su kitais bendraujam <...>“ (I5).
	Tv pasilymas		„Tėvai iš kažkur sužinojo apie šią grupę ir pasiūlė.“ (I8).
	Informacijos gavimas	1	„Gauni info.“ (I2).
	Pagalba kitiems	1	„<...> dabar jau ir pati galiu padėti kitiems.“ (I3).
	Patarimai	1	„<...> galim pasitarti.“ (I1).
	Palaikymas	1	„Čia radau palaikymą <...>.“ (I3).

I– jimas i– reabilitacijos, kurioje praleista daug laiko ir užmegzti santykiai, gali būti skausmingas, todėl priklausomiems asmenims yra reikalingi alternatyvūs reabilitacijos bendruomenei socialiniai ryšiai. Socialinio tinklo su neįvykdytais asmenimis sukurtas bei atsivertimas su reabilitacijoje susikurta bendruomene yra labai svarbi sąlyga priklausomam asmeniui socialinei integracijai (Bulotaitė, 2004).

13 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog didžioji dalis informantų apie savipagalbos grupių veiklą sužinojo dar būdami bendruomenėje. Priklausomam asmeniui net pasibaigus reabilitacijos procesui reikalinga parama, supratimas, neįvykdyti, kalti lengviau išgyventi kai –alia yra turėjusi fizinę, savo patirtimi ir pagalba dabar besidalijanti su kitais (Narkotikų kontrolės departamentas, 2008). Todėl bendruomenės, priklausomi asmenys supažindinami su savipagalbos grupių veikla ir skatinami tokias grupes lankyti. Kadangi visuomenės asmenys,

edfiag , fli ri nepalankiai, savipagalbos grup se jie randa
alb ti. Mokslin je literat roje paflymima, kad supratim ir
lafniausiai randa savitarpio pagalbos grup se, vienijaniose
toki pat problem turin ius asmenis (Bulotait , May, 2004; , 2000).

Paskutiniu klausimu šJ s manymu, kas tur jo didfliausios takos s kmei gr ftant
visuomen ?d norima atskleisti gr flimo visuomen s km s prielaidas i– pa i informant
asmenin s patirties.

14 lentel

Reintegracijos į visuomenę sėkmės prielaidos.

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantis teiginys
S km s prielaidos	Asmenin s km	3	„Manau, svarbiausia pats žmogus, jei nori, tai r grįši.“(I1). „ Sėkmė tame, kad supranti savo baisią ligą<...>.“(I4). „ Manau, kad nuo paties žmogaus viskas priklauso<...>.“(I9).
	T vai	4	š<...> gerai, kad yra tėvai<...>.“(I1). „ Be tėvų pagalbos taip pat neišku kas būtų<...>.“(I2). „ <...> tėvai daug padeda<...>.“(I5). „ Artimieji, ypač tėvai <...> .“ (I8).
	Bendruomen	5	„<...> padėjo bendruomenėj įgyta patirtis <...>.“(I2). „ <...>be bendruomenės nieko nebūtų<...>.“(I3). „ Jei ne bendruomenė, nežinau ar išsikapstęs būčiau<...>.“(I4). „Bendruomenė –didžiausia pagalba<...>.“(I6). „ Jei ne bendruomenė, tai būčiau gal lavonas<...>.“(I7).
	Savipagalbos grup	2	šBe to, gerai, kad savipagalbos grupę lankau, čia jaučiu pagalbą.“(I3). „ <...> savipagalbos grupėj jauti pagalbą, supratimą <...>.“(I6).

Kokybin s turinio (content) analiz s rezultatai i–ry–kino s km reintegrojuantis

rtos 4 subkategorijos kurias sudaro 14 teigini . Penki teiginiai
procesas lemia s km reintegracijos procese:
igyta patirtis <...>(12)]; [<...>be bendruomenės nieko
nebūtų<...> (13)]; [Jei ne bendruomenė, nežinau ar išsikapstęs būčiau<...>
(14)];[Bendruomenė –didžiausia pagalba<...>(16)]; [Jei ne bendruomenė, tai būčiau gal
lavonas<...> (17)].

Priklausomiems nuo narkotik asmenims labai svarbus galinimas, ry-io palaikymas
taip pat veikla pagrįsta bendradarbiavimu (May, Bulotait 2004). Bendruomen je taikomi
socialin s reabilitacijos metodai, kaip nurodoma teorijoje, padeda individams pasikeisti,
suprasti savo lig , siekti tiksl .

Keturi informantai kaip s km lemiant veiksni reintegracijos procese nurodo t vus.
Stank nien , Jonkaryt , Mikulionien , Mitrikas, Maslauskait , (2003) nurodo, kad b tent
-eima yra toji pirmin grup , pasiflyminti tiesioginiais stipriais emociniais saitais, kuri tampa
nat raliuoju fizinio, emocinio ir socialinio saugumo –altiniu. Analizuojant gautus duomenis
pasteb ta, kad asmenys akcentuoja t v pagalb . Trys respondentai nurod , kad reintegracijos
proceso s km gali lemti j pa i noras, ligos supratimas.

Savipagalbos grup je randama parama, supratimas, i-klausimas skatina susilaikyti nuo
gr flimo prie ankstesnio gyvenimo b do. Informantai teigia ia randantys pagalb , tai rodo, kad
jie dar n ra pasitikintys tik savimi, jiems reikalingas bendravimas, palaikymas toki pa i kaip
jie.

Apibendrinimas.

Asmen , priklausom nuo narkotini medfliag , atsakymai rodo, kad dalyvavimas socialin s
reabilitacijos procese yra veiksmingas j sveikime ir socialin s atskirties maffinime, ta iau
-ioje srityje dar yra tr kum , kyla problem tiek pa iame reabilitacijos procese, tiek po jo.
Tod l reikia ie-koti b d kaip patobulinti proces , atsifvelgiant jame dalyvaujan i asmen
poreikius, siekiant pad ti priklausomam asmeniui atsisakyti narkotini medfliag vartojimo bei
pad ti atstatyti geb jimus, ry-ius su -eima ir bendruomene, sijungti darbo rink . Kaip
motyvacijos sveikimui prielaid respondentai nurodo artimiausio socialinio tinklo praradim ir
nor tuos ry-ius atkurti. Sveikim reabilitacijos bendruomen je s lygoja supratimo ir
palaikymo poreikis.

IŠVADOS

analiz atskleid , kad *socialinė reabilitacija* – tai terminas, reiškiantis bet koki krypting intervencij , konsultacij arba kitus veiksmus, gerinančius asmen , turinčius fizinį , psichologinį ar socialinį sunkumą , funkcionavimą . Socialinės reabilitacijos tikslas yra pozityvi g dffiai ar nuostat formavimas ar atstatymas, galinantis asmenį pilnaverčiai dalyvauti visuomenės gyvenime. Priklausomybės ligomis sergantis asmenis reabilitacija neturėtų būti vykdoma siaurai vienu tik kovojant su priklausomybės liga bei susijusiu su ja elgesiu, bet ir apimti kitą labai svarbų aspektą – socialinę integraciją visuomenėje , ugdant bendruosius gebėjimus bei socialinius g dffius.

2. Remiantis tyrimo rezultatais analize, nustatyta, kad asmenys , priklausomai nuo narkotinių medžiagų , dalyvavimo socialinės reabilitacijos procese motyvacija siejasi su noru atstatyti prarastus socialinius ryšius su artimiausiu socialiniu tinklu. Ne mažiau svarbu profesiniam g dffiai atstatymas ir ugdymas. Socialinės reabilitacijos bendruomenės informantai nurodo rinksi didelį palaikymo, supratimo poreikio. Pagrindinis reabilitacijos principas yra savipagalba. Tai reiškia, kad patys besireabilituojantys asmenys yra svarbus reabilitacijos veiksnys, jie prisiima atsakomybę už kitą narkomanų sveikimą .

3. Informantai atsakymuose atsiskleidžia, kad reabilitacijos procese gyti g dffiai juos sustiprina, suteikia pasitikėjimą, jie jau jausiasi atsparesni, mokantys valdytis, planuojantys ateitį . Daugeliui priklausomam asmeniui būdinga socialinė atskirtis, tai ypač pasireiškia norint dirbti. Respondentų teigimu, socialinės reabilitacijos procese jie gijo naują darbinių g dffių , kai kurie nusprendė mokytis mokslus, atrado dvasines vertybes. Be to reabilitacijos proceso metu sufinuoja apie savipagalbos grupių veiklą , tai palengvina jų reintegraciją visuomenėje .

4. Kaip pagrindines problemas kylančias socialinės reabilitacijos proceso metu, informantai vardija individuali psichologo konsultacijų trūkumą , per siaurą profesijų pasirinkimą tobulinant profesinius g dffius, kultūrinį renginių trūkumą , individualios erdvės stoką . Tai rodo, kad bendruomenės nepakankamas dėmesys skiriamas individualiems asmenų poreikiams patenkinti, be to didesnį dėmesį reikia skirti profesinei reabilitacijai, nes tai pagrindinė prielaida mažinant socialinę atskirtį . Po reabilitacijos proceso, grįžę visuomenėje , respondentai nurodo problemas susijusias su sidarbinimu. Sidarbinimui apsunkino nepalankūs darbdavių ir visuomenės požiūriai, patirties stoka. Be kylančių problemų po socialinės reabilitacijos proceso, informantai nurodo skirtingo sidarbinimo patirtį , kuri taikoja g dffiai, gyti socialinės reabilitacijos proceso metu.

otini medžiag vartojimo prevencijai, skatinant savivaldos institucijas ir vietos bendruomenes remti prevencines programas. Formuoti neigiam visuomen s poffi r narkotini medžiag vartojim . Mokyti visuomen pasiprie–inimo g dffi . Asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , socialin reabilitacija tur t b ti vykdoma orientuojantis min t asmen socialin s atskirties maffinim .

2. Skatinti asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , motyvacij sveikimui, efektyviau naudojant specialias strategijas.

3. Rekomenduojama pl sti ir efektyvinti socialin s reabilitacijos paslaug tinkl . Ypating d mes skiriant socialin s reabilitacijos metodams nukreiptiems tokias veiklas kaip ó kliento psichologin s b kl s vertinimas, motyvacijos stiprinimas, atkry io prevencija, m stymo ir elgesio keitimas, socialini /profesini g dffi lavinimas, atsifvelgiant individuali kliento poreiki patenkinim .

4. Kadangi socialin s reabilitacijos proceso metu susiduriama su problemomis, rekomenduojama skirti d mes reabilitacijos bendruomen je vyraujan iai atmosferai gerinti, skatinant gerus tarpusavio santykius, laiku ufkertant keli vidaus tarpusavio konfliktams. Socialin s reabilitacijos proceso metu didesn d mes skirti asmens individualumui, laikantis pagrindini socialin s reabilitacijos princip . Pl sti profesini paslaug tinkl , traukiant vairesn profesij pasi l , atitinkamai darbo rinkos poreikiams, i–ple iant persikvalifikavimo galimybes.

Kad sumaffinti problem susijusi su reintegracijos visuomen procesu, rekomenduojama:

- Stiprinti asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , geb jim i–likti darbo vietose;
- Didinti j darbin efektyvum , konsultuojant juos d l darbo vietose kylan i problem ;
- Vykdyti –viet ji–k veickl , konsultuojant darbdavius ir visuomen apie priklausomybi lig ypatumus;
- Didinti asmen , priklausom nuo narkotini medžiag , sidarbinimo galimybes, kooperuojant socialines ir darbinimo tarnybas, bei traukiant visuomen – proces .
- Remiantis ufsienio –ali patirtimi, skatinti mentorist s metod taikym .

Kad palengvinti asmen , priklausom nuo narkotini medžiag reintegracij svarbus bendruomeni telkimas, pilieti–kumo skatinimas, kai kurias socialines paslaugas kei iant bendruomen s nari parama.

Literatūra

1. ...a, S. (2007). *Stigma, Discrimination and the Health of Illicit* ...
Alcohol Dependence 88: 188-196.
2. Andrašiūnienė, M. (2007). *Socialinio darbo terminų žodynas*. Metodinės priemonės. Vilnius: Vilniaus kolegija.
 3. Arnau, D. C. (2006). *Therapeutic Communities in Spain. Present situation and functional proposal*. Madrid.
 4. Asmenų, priklausomų nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, reintegracija visuomenėje ir darbo rinkoje: socialinės atskirties problemų sprendimas. *Darbo su priklausomais nuo narkotinių medžiagų asmenimis metodika*. (2008). Narkotikų kontrolės departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius.
 5. *Asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ligomis, integracijos į visuomenę koncepcija*. (Patvirtinta Socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 4 d. sakymu Nr. 129/518). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=233223 (faktinė data 2011-07-23).
 6. Barber, J. G. (2002). *Social work with Addictions. Second Edition, British Association of Social Workers*.
 7. Baublienė, R. (2003) *Asmenybės raida ir nuolatinė saviugda*. Kaunas: LKKA.
 8. Bech, A. T. (2005). *Kognityvinė terapija ir emociniai sutrikimai*. Vilnius: Via Recta.
 9. Bulotaitė, L. (2004). *Narkotikai ir narkomanija*. Vilnius: Tyto Alba.
 10. Bulotaitė, L. (2009). *Priklausomybių anatomija*. Vilnius: Tyto alba.
 11. Bitinas, B., Rupšienė, L., Rymkūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. II d.* Klaipėda: S. Jokūbaitė leidykla.
 12. Čaplinskas, S. (2004). *Apie ŽIV infekciją ir AIDS, narkomaniją ir lytiškai plintančias infekcijas*. Vilnius: Lietuvos AIDS centro leidykla.
 13. Čaplinskas, S., Gasiliauskas, L., Sruoga, V., Dragunevičius, K., Ložekavičius, A. (2009). *Nuo narkotikų priklausomų asmenų ilgalaikės psichologinės – socialinės reabilitacijos metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Baltijos kopija.
 14. Černiauskienė, M. (2000). *Apie priklausomybę sukeliančias medžiagas ir jų vartojimo prevenciją ugdymo institucijose*. Metodinės medžiaga. Vilnius: Efrata.
 15. Davidavičiūtė, A. G. (2001). *Tėvams apie narkotikus. Kaip apsaugoti vaikus?* Vilnius: Efrata.
 16. Davison, G.L., Neale, J. M., Kring, A. M. (2004). *Abnormal psychology* (9th ed.). Wiley;
 17. Dixon, G., Thornton, E., Young, C. (2007). *Perception of self-efficacy and rehabilitation among neurologically disabled adults*. *Clinical Rehabilitation* 21 (3), p. 230-240

- 002). *Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje*.
[brovolskas.ppt](#). (fiur ta 2011-08-15).
- Study: Assistance to drug users in EU prisons. Scientific report
2001.
20. Flemming, M., Murray, P. (2000) *Alkoholio vartojimo problemos ir jų sprendimo būdai bendrojoje praktikoje*. Vitae Litera, Kaunas.
 21. Funk&Wagnalls, *New Encyclopedia*, Volume 22, 1986.
 22. Ganeri, A. (1999). *Narkotikai: specialistės patarimai*. Vilnius: Egmont Lietuva.
 23. Grigas, R. (2003). „Lietuva ir jos socialinė organizacija globalizacijos ir eurointegracijos i— ki akivaizdoje“. *Filosofija. Sociologija* 2: 9616.
 24. Jokubaitis, A., Norkus, Z.(2006). Socialinės gerovės koncepcijos ir pilietybės renta kaip viešosios politikos orientyrai// *Sociologija*. Nr.2. ó 20p. Mintis ir veiksmas.
 25. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis flodis.
 26. Jucevičius, P. (2001). *Besimokančio miesto metmenys*. 2.d. Besimokantys miestai, miesteliai, regionai - mokymosi per vis gyvenimą gyvendinimas. Projekto ataskaita. Kaunas: KTU.
 27. Juozulynas, A., Larnauskaitė, L., Mikėnas, V., Turkienė, G.(2004). *Narkotikų ir kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimas Lietuvos kalinių staigose*. *Sveikatos mokslai Nr.3*.
 28. Kardelis, K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
 29. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas, Judex.
 30. Krikščiūnas, A., Klimavičius, R., Kimtytis, A. (1996). *Reabilitacija (antrasis pataisytas ir papildytas leidimas): Vadovėlis Lietuvos aukštesniųjų medicinos mokyklų studentams* (p.323). Kaunas: Technologija.
 31. Kvieskienė, G. (2000). *Prievartos prevencija //Socialinis ugdymas //*. Vilnius.
 32. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Monografija. Vilnius: VPU.
 33. Kuznecovienė, J. (2007). *Pedagogų kompetencijų, skirtų atlikti švietimo tyrimus, ugdymas*. Pedagogų kompetencijų raidimo procese. Vilnius: Versus aureus.
 34. Lapkauskienė, N. (2003). *Psichikos sveikatos sutrikimai ir slaugos pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus kolegija.
 35. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
 36. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
 37. Lietuvos paflangos strategija šlietuva 2030. *Projektas diskusijai*.
<http://www.lietuva2030.lt/images/stories/straipsniais/strategija.pdf> fiur ta (2011-09-02).
 38. *Lietuvos Respublikos narkologinės priežiūros įstatymas // Valstybės flinios*.1997, Nr. 30-

- gusiojo raida. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
- Wolfe, Ch., Rudd, A. (2000). *Qualitative analysis of stroke patient's motivation for rehabilitation*. British Medical Journal 321, 1051-1054.
41. May, G. G. (2004). *Priklausomybė ir malonė*. Vilnius: Katalik pasaulis.
42. *Medicinos enciklopedija*. (1993). Vilnius: Valstybin enciklopedij leidykla.
43. Mi-kinis, K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: Au-ra.
44. Myers, D.G. (2008). *Psichologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
45. Narkotik kontrol s departamentas prie LR vyriausy b s. (2006). *Priklausomų asmenų darbinė reintegracija – atsakas į socialinę atskirtį*. Metodin priemon , skirta dirbantiems su priklausomyb mis dirban iais asmenimis. Vilnius.
46. Narkotik Kontrol s Departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausy b s. (2009). Metinis prane-imas. *Narkotikų problemos Europoje*.
http://www.nkd.lt/files/informacine_medzega/2-ENNSC_medziaga/1metines_ataskaitos/2009-1-Annual-LT.pdf (fi r ta 2011-03-11).
47. Narkotik Kontrol s Departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausy b s. (2010). Metinis prane-imas. *Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų psichologinė bei socialinė rehabilitacija, socialinė integracija, atskirties mažinimas*.
<http://www.nkd.lt/lt/Informacine-medziaga/NKD-medziaga/NKD-metiniai-pranesimai/> (fi r ta 2011-03-04).
48. Nazelskis, E.(2002). *Narkomanija – grėsmė nacionaliniam saugumui // Narkomanija – grėsmė nacionaliniam saugumui*. Respublikin s konferencijos medžiaga. Lietuvos mokslo akademija, Lietuvos finijos draugija, Vilniaus pedagoginio universiteto Socialin s pedagogikos katedra. Vilnius.
49. Perminas, A. (2004). *Asmenybė ir sveikata: teorij s vadas*. Kaunas.
50. Povili nas, A. (2001). *Pilietinė visuomenė// Žmogaus socialinė raida*. Vilnius: Homo liber.
51. *Principles of Drug Addiction Treatment: A Research-Based Guide NIDA*. (1999). prieiga per internet <http://elinara.ktu.lt/plc/cdk-specialistams/170643.html> fi r ta (2011-08-28).
52. Reingardien , D., Vil inskait , J., Pilvinis, V., Stasiukynien , V., Stonys, A., Adomaitien , V. (2007). *Apsinuodijimai narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis*. Kaunas.
53. Room, R. (2005). *Stigma social inequality and alcohol and drug use. Drug and alcohol review*.
54. Ru-kus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Tyla: TNU leidykla.

- Bal i nas S., Blinstrubas A. (2005). *Prekybos moterimis ir reintegracija*. TŲauliai: TŲ leidykla.
- (2007). *Neigalumas ir socialinis dalyvavimas*. TŲauliai: TŲ leidykla.
57. Shifren, K.(2003). *Women with heart disease: Can the common-sense model of illness help?* // *Health Care For Women International*. vol. 24 (4), p. 3556369.
58. *Socialinės apsaugos terminų žodynas*. (1999). Vilnius: Sveikatos ekonomikos centras. (p. 75-76).
59. Stank nien , V., Jonkaryt , A., Mikulionien , S., Mitrikas, A.A., Maslauskait , A. (2003). *Šeimos revoliucija: iššūkiai šeimos politikai*. Kolektyvin monografija. Vilnius: Socialini tyrim institutas.
60. Ųaulauskas, M. P.(2000). *Socialinė atskirtis ir pilietinė visuomenė// Socialiniai pokyčiai: Lietuva, 1990/1998*. Vilnius: Garnelis. (p. 46-47p.).
61. Talj nait , M. (2004). *šPilietinė ir socialinė atskirtis šiuolaikinėje Europoje“*, Filosofija. Sociologija 4.
62. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: LTU.
63. Urmonien , M. (2002). *Marginalin s grup s ó socialinio darbo dalykas // Socialinis darbas*. Nr. 2, p. 134.
64. Van Damme, I. (2007). *Priklausomybės nuo narkotikų patifiziologija ir susiję pasekmės*. Prane–imas organizacijos š Australija be narkotik ō konferencijoje. http://blaivybesfondas.dev.weblancet.com/Priklausomybes_pasekmes/?Language=lt_LT&ffi_r_ta=2011-08-15.
65. Vandavelde, S., Broekaert, E., Yates, R. & Kooyman, M.(2004). *The Development of the Therapeutic Community in Correctional Establishments: A Comparative Retrospective Account of the šDemocraticō Maxwell Jones TC and the Hierarchical Concept-Based TC in Primon // International Journal of Social Psychiatry; 50, 66*.
66. Zaleskien , I. (1998). *Asmuo, visuomen ir valstyb . Socialinė atskirtis // Prane–imas apie fmogaus socialin raid Lietuvoje*. Vilnius: JTVP. (p. 18).
67. fiukauskien , R. (2006). *Kriminalinio elgesio psichologija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universiteto leidykla.
68. , . (2000). *Психология и лечение зависимого поведения*. :
69. , . . (2004). *Междисциплинарный подход к проблеме социальной эксклюзии* . www.msses.ru/win/faculty/socialwork/shmidt-exclusion-2004.doc (ffi r ta 2011-08-20).

PDF Complete
Your complimentary use period has ended.
Thank you for using PDF Complete.
[Click Here to upgrade to Unlimited Pages and Expanded Features](#)

Vaida Gailienienė

THE EFFECT OF SOCIAL REHABILITATION OF THE DRUG ADDICTS

The Bachelor Theses

Summary

The bachelor's thesis focuses on the analysis of the social rehabilitation process—assessment of the people addicted to drugs. The work aims to reveal the assessment of social rehabilitation from the perspective of the people addicted to drugs themselves.

The research was carried out by employing a semi-structured interview method. Nine (9) individuals addicted to drugs who have completed the social rehabilitation programs in communities participated in the research.

The interview method was used to identify the reasons of the people addicted to drugs for participation in the social rehabilitation process, in addition it aimed to reveal the significance of the social rehabilitation process to these people in the context of the reduction of social exclusion and to convey the problems arising during the process of social rehabilitation and after it.

The research has revealed that the motivation of the people addicted to drugs to take part in social rehabilitation process is related to their wish to re-establish lost social contact with the most immediate environment, to find a job and to pursue education. Such factors as Professional skills, confidence and resistance to stressful situations obtained during the social rehabilitation process facilitate the process of re-integration and it has impact on the reduction of social exclusion. The informants identified the lack of individual psychological counselling services, too narrow options of selection of vocational programmes for the development of professional skills, the lack of cultural events and the lack of personal space as the major problems arising during the social rehabilitation process. The informants claim that the major problems they have encountered after coming back to the society after the social rehabilitation process were related with employment. Unfavourable attitude of the society and employers as well as the lack of experience has aggravated the process of employment.

The key words: addiction, social exclusion and social rehabilitation.

*Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.*

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

PRIEDAI